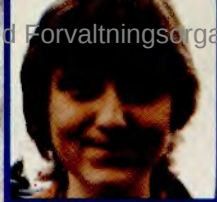

BOTNEDAL:

«TA MAKTA DIREKTE!»

RØDE FANE

Nr. 4-84 Kr. 26,-

Tidsskrift for kommunistisk teori og debatt

VIL SOVJET AN- GRIPE EUROPA?

CAPITAL & CLASS OM DEN TREDJE VERDEN

I forrige nummer av Røde Fane var hovedtemaet utviklingen i den 3. verden. I den forbindelse er det grunn til å gjøre oppmerksom på siste nummer av Capital & Class (nr. 22). Flere artikler tar opp imperialismens utvikling og forholdet mellom sentrum og periferi. Rhys Jenkins kritiserer i en artikkel begge «hovedretningene» i den teoretiske diskusjonen om utviklinga i den tredje verden.

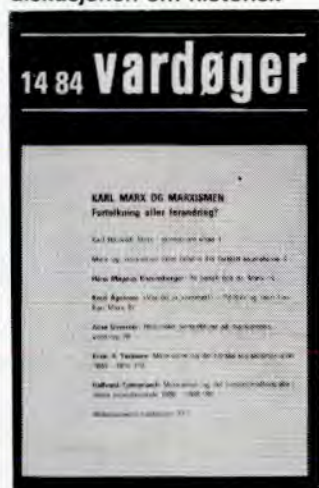
ARNE OVERREIN OM MARXISMENS HISTORIE

I siste nummer av Vardøger har Arne Overrein en interessant artikkel om marxismens historiske utvikling. Han mener det er to fallgruver som alltid har truet marxismen. Han kaller dem den «subjektivistiske» og den «objektivistiske» varianten av marxismen. Den subjektivistiske står nærmest studentmaoistene fra 60-åra som trodde alt var mulig bare man ville det

sterkt nok, mens den objektivistiske står nærmest dem som viljeløst venter på at teknikken skal skape det kommunistiske Nirvana.

I perioder med revolusjonære oppsving (som rett etter Oktoberrevolusjonen) har den subjektivistiske marxisme-varianten stått sterkt. I perioder med få forhåpninger til revolusjonære oppsving har tendensen gått i retning en tilstivnet objektivistisk marxisme.

Artikkelen gir grunn til ettertanke og anbefales som materiale til diskusjonen om historisk

materialisme. Hva slags periode er vi inne i nå, og hvilken «marxisme-variant» vinner oppslutning?

PØLSE I SLAKTETIDA

Den trotskistiske AMG-gruppa har i lengre tid kjørt en kampanje for at det alltid (det dreier seg om prinsipper forstår vi) er riktig å gå sammen med Einar Førde på 1. mai. I «Arbeidermakt» kan vi lese at «den tradisjonen som dominerer i Norge» på ingen måte «er noen revolusjonær tradisjon. Tvert imot har den sine røtter i parlamentarisme og i en bestemt fase av

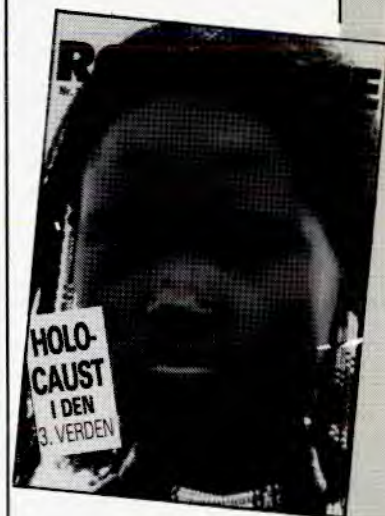
stalinismens utvikling.»

Gang på gang har den norske arbeiderklassen skuslet bort muligheten for enhet «pga. uenighet om spørsmål som nok har stor politisk betydning, men som ikke på noen måte står i forhold til de umiddelbare kampoppgavene klassen står overfor. Som et eksempel blant mange kan nevnes året 1974, da bruddet mellom AKP og SV 1. mai skyldtes en parole om «frihet for Tsjekkoslovakias folk.» Man kan sagtens spørre: er ikke Tsjekkoslovakias folk en pølse i slaktetida i forhold til «klassens» presserende oppgaver 1. mai?

FEIL I RF 3/84

I forrige Røde Fane var det noen ombrekkingsfeil. På slutten av Eirik Rossens artikkel om «Holocaust i den 3. verden» var det falt ut noen linjer. Avslutningen gjengis her i sin helhet: «Forestillingen om et holocaust i den tredje verden der hundrevis av millioner, til og med milliarder av mennesker blir utryddet er ingen dommedagsprofeti. Den er en konkret og realistisk framtidsutsikt som vi foreløpig står dårlig rustet til å motarbeide og som har enda større betydning for menneskeheten som helhet

enn en krig mellom supermaktene.» Videre var overskriftene på de to tabellene over valgresultatene i Peru og Lima byttet om. Den første figuren viser altså valgresultatet i Lima. Den siste viser valgresultatet i Peru. Artikkelen «Klassekampen er historias motor» var skrevet av Ola Inghe. Artikkelen «Ny fase i den industrielle revolusjonen» var skrevet av Jens Kristiansen. Vi beklager. Red.

KRITIKK

Vi har mottatt kritikk fra begge bidragsyterne til kriseoppslaget i Røde Fane 2/84. Vi gjør dem og eventuelt andre oppmerksom på at billedtitler, ingresser, mellomtitler og overskrifter i Røde Fane er redaksjonens ansvar. Red.

DEADLINE FOR RØDE FANE 1984:

NR. 5-1/9
NR. 6-8/10

Forsidebildet: NTB

RØDE FANE

INNHold

Klipp og kommentarer	s. 2
Innhold	s. 3

LEDER:

Two of a kind	s. 4

PRINSIPPROGRAMMET

Hva mener du med direkte makt, Kjersti Botnedal? av Bjørgulv Braanen	s. 5

SOVJET OG KRIGEN

En redaksjonell kommentar	s. 10
Sovjet og krigen — myter med hull, av Gunnar Gjertsen	s. 11
Det breie Atlanterhavet, ...	s. 18
Et nytt Jalta?	s. 24
Det nye Tyskland?	s. 26
Frankrike vil forsvare fransk jord til siste tysker	s. 28

DEBATT:

AMG og Meyer, av Bjørgulv Braanen	s. 33
Kina, svar på en anmeldelse, av Jan Mønnesland ...	s. 33
Manifestet: Grunnprinsippene er gyldige, av Ola Bog	s. 34
Mønneslands kapitalistiske evighetsmaskin, av Per Lund	s. 35
Mordet på Kirov — kven stod bak?, av Tor Røed ...	s. 37
Steigan, Engels og familien, av Kitty Strand	s. 44

ANMELDELSER:

Den tredje bølgen, av Pål Steigan	s. 48
«Paradisets drager», av JB	s. 50

INTERVJU:

Bernt Bull: Nedrustning ikke opprustning, av P.G. Gabrielsen og B. Braanen	s. 51

HVA MENER DU MED DIREKTE MAKT, KJERSTI BOTNEDAL?

Kjersti Botnedal er uenig med utkast til nytt prinsippprogram for AKP(m-l). Hun mener flertallet i prinsippprogramkomitéen vil gi makta til ekspertene etter den sosialistiske revolusjonen. Hvorfor har hun valgt å skrive et helt nytt forslag til sosialismekapittel?

Side 5

TRUER IKKE SOVJET VEST-EUROPA?

I en større analyse vurderer Gunnar Gjertsen det militære styrkeforholdet i Europa. Han går konkret inn på om Sovjet er i stand til å gjennomføre et angrep på Vest-Europa. Gjertsen mener Sovjet vil få store problemer med et slikt prosjekt.

Side 10

KJØNNSKAMPEN MÅ INN PÅ KARTET!

Kitty Strand tar i dette nummer opp Pål Steigans syn på årsakene til kvinneundertrykkninga. I løpet av kapitalismens levetid har kjønnes stilling i forhold til hverandre forandret seg drastisk, mener hun. Derfor har kjønnskampen i dag en helt annen betydning enn tidligere.

RØDE FANE

Utgitt av
Arbeidernes Kommunistparti
(marxist-leninistene)
Nr. 4 — 1984 — 13. årg.
ABONNEMENT: 145 kr. pr. år

Bestill fra:
Røde Fanes distribusjon,
Boks 83 Bryn, Oslo 6.

ISSN 0332-7892

Adresse redaksjonen:
Postboks 6875
St. Olavs plass
0130 Oslo 1
Postgiro nr. 2 20 84 78.
Telefon: (02) 11 45 73

Redaktør og ansvarlig utgiver:
Bjørgulv Braanen
Trykt hos A/S Duplotrykk

TWO OF A KIND

Da utenriksminister Svenn Stray sa at «hvis man først erkjenner at USA har et ansvar i dette området, da må man i noen grad også innrømme USA rett til å blande seg inn i forholdene», reagerte hele det politiske Norge. Gutorm Hansen reagerte prisverdig raskt og sa at uttalelsene var farlige for Norges sikkerhet. Aftenposten fulgte opp med å si at «hans ordvalg kunne gå rett inn i en stillingsinstruks til hvilken som helst u-båtkaptein i Karlskronas skjærgård». Stray bør derfor byttes ut som Norges utenriksminister. Svenn Stray er farlig for Norges sikkerhet i dag — i en krisesituasjon vil han være en katastrofe. Dette opptrinnet beviser det AKP alltid har hevdet — borgerskapet er ikke til å stole på i nasjonale spørsmål. Strays sympati for USA gjør det vanskelig for ham å forsvare den nasjonale uavhengigheten på prinsipielt grunnlag. Her er det grunnlag for enhet mellom DNA og SV, som reagerte kraftig på Strays uttalelser, og AKP. Den enheten er viktig.

Men når Stein Ørnhoi i Stortinget 7. mars i år spør den samme Svenn Stray om Norge vil anerkjenne «den regjering som de facto har kontroll over Kampuchéas territorium», slår han i stykker denne enheten. I sin replikk til utenriksministerens svar sier Ørnhoi: «Jeg ser også problemer med å anerkjenne regimer som støtter seg på at et fremmed lands tropper står i landet. Men dette er jo problemer som vi ellers aldri har hatt vanskeligheter med å overse. Det mest aktuelle eksempel er naturligvis dagens regime i Grenada, et regime som sitter med støtte fra Reagan's bajonetter. (...) Når det gjelder Kampuchea, så går det virkelig ikke an å være så formell at en ser bort fra at Vietnam ved sin invasjon fikk stoppet utviklingen av det mest omfattende folkemord som verden har sett siden Hitlers dager. Det er en politisk realitet som ikke skal få lov til å overskygges av en del folkerettslige formaliteter som naturligvis kan være viktige nok. Jeg beklager derfor den umenneskelige formalismen som ligger i utenriksministerens svar.»

Vi skal la løgnen om det «største folkemordet siden Hitler» ligge. Vi bare nevner at slike påstander utelukkende bygger på okkupasjonsmaktas opplysninger. Det viktigste er at Ørnhoi her rettferdiggjør en invasjon fordi det er en av hans «venner», Vietnam, som invaderer. Han velger å se bort fra «folkerettslige formaliteter» og viser at han ikke er i stand til å forsvare den nasjonale uavhengigheten på prinsipielt grunnlag.

Ørnhoi vil vurdere enhver supermaktsinvasjon fra gang til gang. Sannsynligvis vil han ta avstand fra alle invasjoner som USA gjør, men han vil være mer overbærende med de «folkerettslige formalitetene» hvis det er noen av hans venner som er på krigsstien. Derfor er også Stein Ørnhoi farlig for Norges sikkerhet. Akkurat som Stray bidrar til å svekke folkeretten med sine uttalelser, svekker Ørnhoi den med sine; akkurat som Strays uttalelser om Mellom-Amerika «kunne gå rett inn i en stillingsinstruks til hvilken som helst u-båtkaptein i Karlskronas skjærgård», kan Ørnhois uttalelser om Kampuchea gi Kreml forhåpninger om at russisk invasjon av Norge kan bli møtt med klappsalver — ikke skuddsalver.

Vi bør også bite oss merke i at Ørnhoi i sin replikk til Stray gjør seg sjøl til en vaklende alliert i kampen mot USAs innblanding i andre land. Han må akseptere USAs invasjon av Grenada for å få den rette tyngden bak kravet om anerkjennelse av quisling-regimet i Kampuchea.

Anerkjenner man først én supermakts rett til å blande seg inn i andre land, er veien kort til å gi den andre supermakten den samme retten.

Altså er både Stray og Ørnhoi upålitelige. I noen spørsmål kan de være til nytte — Ørnhoi når USA tramper på folkeretten, Stray når Sovjet innlemmer en nabostat i imperiet — men skal Norge som nasjon stå imot supermaktsaggresjon trenger vi et prinsipielt forsvar for den nasjonale uavhengigheten — mot begge supermakter. Stray og Ørnhoi — «two of a kind».

HVA MENER DU MED DIREKTE MAKT, KJERSTI BOTNEDAL

Kjersti Botnedal har skrevet et
helt nytt alternativt forslag
til kapittel 5 i prinsipppro-
grammet. Røde Fane har
hatt en samtale med Kjersti Botne-
dal for å klargjøre hvordan menighetene
mellom flertallet og mindretallet i
prinsippprogram-komiteen ligger.

PRINSIPPROGRAMMET

HVA MENER DU MED DIREKTE MAKT, KJERSTI BOTNEDAL?

Av Bjørgulv Braanen

Røde Fane: Hvorfor har du valgt å skrive et helt nytt forslag til kapittel 5 i utkast til nytt prinsippprogram?

Kjersti Botnedal: Det første utkastet hadde problemstillinger som jeg ikke synes er relevante i sosialismedebatten i Norge i dag. I Sovjet var problemet undertrykking av ytringsfriheten. Det som har vært aktuelt for prinsippprogrammet har derfor vært å oppvurdere disse rettighetene. Det er jeg for så vidt ikke uenig i, men problemet med forslaget er at hovedvekten blir lagt her. Hvis proletært demokrati blir det samme som rett til debatt, kritikk og ytrings- og forsamlingsfrihet kan vi like godt ha kapitalisme. Demokrati må nødvendigvis være noe annet enn det som kommer til uttrykk her. Du er nødt til å se på kapitalisme og sosialisme som to svært forskjellige systemer. Jeg mener det er feil å legge hovedvekten på ytrings-, organisasjons- og forsamlingsfrihet som demokratiske rettigheter under sosialismen.

RF: Prinsippprogramforslaget begrunner i selve teksten hvorfor det er lagt så stor vekt på demokrati og demokratiske rettigheter. Det står: «Vi legg stor vekt på å framheva desse fridomane avdi dei vert undertrykt i «sosialismens» navn i Sovjet og andre revisjonistiske land.» Er du uenig i denne vurderinga?

KB: Dette er også en viktig grunn til at jeg skriver et annet forslag. Det du sier nå er veldig defensivt. Det er defensivt å presentere sosialismen med utgangspunkt i alle de feila som tidligere sosialistiske land har gjort. Vi kan i dag presentere sosialismen offensivt ved å på-

peke at dette systemet er for jævlig - her har vi ytringsfrihet - men likevel dør millioner. Det betyr ikke at jeg ikke mener at vi skal ta oppgjør med historia, men da skal vi ta oppgjør med historia på historias premisser, nemlig at det var

«Jeg tror ikke det er mulig å gjøre revolusjon ved at et nytt ekspertvelde blir satt inn i statsadministrasjonen.»

andre samfunn, andre tider og andre forutsetninger. En ting som er viktig i den sammenhengen er at arbeiderklassen ikke ble mobilisert som herskende klasse, men i hovedsak som produsenter. Å trekke lærdommer av det er grunnlaget for mitt forslag.

RF: Men det er ikke de historiske erfaringene flertallsforslaget argumenterer med. Det er de nåværende erfaringene arbeiderklassen har med undertrykkelsen i Sovjet som er bakgrunnen for å legge stor vekt på de demokratiske rettighetene. En faktor som kan forklare at sosialismen har liten oppslutning i Vesten er at den forbindes med Sovjet og de overgrepene som gjøres der.

KB: Jeg tror ikke det er hovedproblemet. Arbeiderklassen vil nok betakke seg for et sovjetsystem; alt som har med Stalin å gjøre forbindes med noe jævlig noe; alt som har med revolusjon likeså. Men hvis vi skal ta opp i oss alt som arbeiderklassen forbinder med jævlig, vil vi stå igjen med å forsvare kapitalismen og et borgerlig-demokratisk system. Derfor er dette et defensivt utgangspunkt. Jeg tror ikke vi vil få større oppslutning hvis vi ikke løser noen av kjernepunktene i marxismen - det ligger ikke i at vi tar avstand fra Sovjet. Den største muligheten for å få oppslutning ligger i at vi klarer å avsløre hva slags system vi lever i. Det er ikke sånn at folk er så veldig fornøyd med dette systemet, men de aner ikke hva de vil ha i stedet.

RF: Flere steder i ditt forslag snakker du om at arbeiderklassen må ta makta «direkte» i staten og produksjonen. Hva mener du med det?

KB: Vi må ta utgangspunkt i hva en revolusjonær situasjon er og hvem det er som skaper en revolusjon. I en revolusjonær situasjon vil du ha et flertall som vil ha et annet system. Hvis du da går til det skritt å gjøre revolusjon setter du liv og helse til. Det er ikke sånn at du gjør dette for moro skyld - du går ikke på et møte i bystyret, du griper rett og slett makta. Og når du griper makta, gri-

PRINSIPPROGRAMMET

per du den ikke for å gi den til andre. Du griper makta for å ta makta sjøl. Jeg tror ikke det er mulig å gjøre revolusjon ved at et nytt ekspertvelde blir satt inn i statsadministrasjonen.

RF: Du sier at arbeiderklassen ikke griper makta for å overlate den til andre. Men vårt utgangspunkt har vært at det objektivt sett finnes en arbeidsdeling som gjør det umulig å ta makta «direkte». Når du nå gjeninnfører begrepet «å ta makta direkte» er ikke det å gripe tilbake til de mest utopiske sidene i den marxistiske tradisjonen?

KB: Det vil finnes arbeidsdeling og det vil være behov for en stat, men jeg vet ikke om dette er en utopisk tradisjon. Det er også tradisjonen fra revolusjonen i Sovjet. Du hadde sovjetene på den ene siden og statsapparatet på den andre siden. Det var meningen at sovjetene skulle bli det nye statsapparatet. I sovjetene satt arbeiderklassen sjøl i ledelsen. Nå ble det ikke sånn og det var mange grunner til det. Men i våre samfunn har du en arbeiderklasse som er svært høyt utdanna. Du har et statsapparat som er svært stort og svært utbygd. Mange statsfunksjoner i dag kan gjøres om til reint administrative funksjoner.

RF: Er du enig med Lenin når han i «Staten og revolusjonen» fra 1917, skriver at flertallet av befolkninga uten unntak kan utøve statsfunksjoner?

KB: Du må se på hva som er ledelse. Når du sier «ta makta direkte» ser du for deg 4 millioner som strømmer inn i departementet - det gjør ikke jeg.

RF: Nei vel, hvordan forestiller du deg det?

KB: Det er ikke det som er å gripe makta direkte. Det som er den ekstreme formen for direkte ledelse er at du har allmøter som bestemmer og avgjør ting for et kollektiv. Det som er fruktbart å se på er hva slags ledelse vi har i dag. Vi har et oppblåst statsapparat med en ekspertise. Denne ekspertisen gjør halvparten matnyttig arbeid og halvparten ideologisk arbeid. Bedriftsledelsene vokser også.

Delvis fordi det er verre å administrere kapitalismen, men også fordi det har blitt langt vanskeligere å undertrykke arbeidsfolk. Mye av ledelsen i staten og bedriftene er ansatt for å undertrykke folk. Den type ledelse må du kvitte deg med. Du må i stedet ha en ledelse for og av arbeiderklassen. Svært mange av funksjonene, i hvert fall i bedriftene, er fullt mulig å gjøre for ei arbeiderkollektiv.

RF: Flertallet i prinsippprogramkomiteén har som utgangspunkt at en god

«Med direkte makt mener jeg at de som gjør revolusjon også griper makta direkte.»

del av statsfunksjonene etter revolusjonen vil måtte ivaretas av folk som har dette som sin spesielle oppgave. «Å ta makta direkte» må i motsetning til det bety at arbeiderklassen skal styre sjøl, uten representanter, uten eksperter og uten byråkrati?

KB: I flertallsforslaget står det «Dette (ny teknologi og nedsatt arbeidstid) skaper eit materielt grunnlag for at dei som gjer underordna og rutineprega jobbar blir frigjort til å skolere seg slik at dei kan konkurrere med ekspertane.» Dette oppfatter jeg som et av de viktigste uttrykk for hvem flertallsforslaget mener skal ha makta både i bedrifter og i statsapparatet. Når det står at en skal «konkurrere» med disse ekspertene, lurer jeg på hva det er disse ekspertene kan som ikke arbeidsfolk kan.

RF: Hvis du leser Lenin går det fram at han endret syn på disse spørsmåla etter 1917. Han oppsummerer i 1919 at akkurat som borgerskapet etter kapitalismens gjennombrudd brukte de gamle føydale ekspertene til å jobbe for seg, er det nødvendig for arbeiderklassen etter den sosialistiske revolusjonen å bruke borgerlige eksperter. Spørsmålet er om utviklinga av produktivkreftene i dag har nådd så langt at det er Lenin i «Staten og revolusjonen» fra 1917 som har rett, eller om det er Lenin fra 1919?

KB: Jeg er helt enig i din skissering, det er en del av problemene våre i dag. Diskusjonen må gå på forskjellen mellom vårt system og de problemene Lenin sto overfor. I Sovjet forsøkte de å utdanne eksperter fra arbeiderklassen. Men de møtte motstand fra universitetene og ekspertene, som ikke var interessert i at «arbeiderungelen» skulle overta deres funksjoner. De hadde en målsetting på 60-70% av arbeidere, men talla raste nedover. Det var bl.a. fordi det ikke ble ført en ideologisk kamp.

RF: Men ideologisk kamp alene er vel et litt for enkelt svar. Jeg ser det sånn at det var objektive forhold som gjorde at en var tvunget til å bruke borgerlige eksperter og byråkrater.

KB: Det jeg sier er at flertallsforslaget er rensket for nye ideer på ledelse. Vi må kvitte oss med dagens metoder for ledelse. Du må ha en annen klassebevissthet i arbeiderklassen enn du har i dag. Da vil det utkrystallisere seg andre

PRINSIPPROGRAMMET

måter å lede bedrift og stat på. Det er sånne ideer jeg vil ha inn. Jeg vil ha en debatt om hvordan arbeiderklassen skal organisere seg som herskende klasse. Byråkratiet vil være langt mindre enn i dag. I den lokale enheten vil det være mulig å styre direkte. Det er fullt mulig for arbeiderklassen å styre sin bedrift. Det betyr ikke at de ikke har heltidsansatte til å legge fram planer, men det betyr at det er de som vil kunne ta avgjørelser.

RF: Men har du heltidsansatte folk på ledelse og administrasjon så tar jo ikke arbeiderklassen makta direkte. Å ta makta «direkte» må jo bety at arbeiderne både styrer og jobber.

KB: Og det er det jeg sier er fullt mulig. Problemet vil dukke opp når du skal lage en plan for helheten. Da må du ha mye informasjon og kunnskap. Det er der problemet oppstår, ikke i den lokale enheten.

RF: Men hvis du mener at det vil være behov for et byråkrati i det sentrale statsapparatet, er det ikke da litt sterkt å bruke begrepet «direkte makt»?

KB: Nei, det er ikke det - det er helt på sin plass.

RF: Men du sier nå at det er behov for et byråkrati?

KB: Hvem skal ha makta? Er det dette byråkratiet eller er det arbeiderklassen?

RF: Det er arbeiderklassen, det er vi enige om.

KB: Nei, vi er ikke enige om det.

RF: Men det står jo både i flertalls- og mindretallsforslaget?

KB: Nei i flertallsforslaget står det at arbeiderklassen skal konkurrere med ekspertene.

RF: Konkurrere med ekspertene i å ha stillinger i statsforvaltninga, ikke konkurrere om hvem som skal ha makta i samfunnet.

KB: Men hvordan forestiller vi oss at disse folka gjør revolusjon? For at du skal gjøre revolusjon må du ha en holdning som sier at ledelsen både på be-

driftsplan og på statsplan er pillrätten og ute av stand til å styre samfunnet. Hvem er så istand til å styre samfunnet? Det er ikke de gamle herskerne, men det er deg sjøl. Det er den delen som gjør revolusjon som er i stand til å styre samfunnet. For å gjøre revolusjon er du nødt til å

«Hvis du starter med at ekspertene skal ha makta og at arbeiderklassen skal få mer makt etter hvert, så vil du ikke ha sosialisme, men et nytt undertrykkersystem.»

bygge opp en enorm klassebevissthet, dvs. at du må bryte ned trua på at det er ekspertene som styrer; at det er ekspertene som kan. Har vi kommet i en situasjon der vi har avslørt all idyllen til lederne og alle undertrykkelsesmekanisme tror jeg det vil være langt lettere å

gå direkte inn å ta makta. Kunnskapsnivået er høyere og produktivkreftene er utviklet så langt at det er mulig å avsette mye tid til utdanning og direkte styring og organisering. Det er hele forskjellen!

Hvis du starter med at ekspertene skal ha makta og at arbeiderklassen skal få mer makt etter hvert, så vil du ikke ha sosialisme, men et nytt undertrykkersystem. For ekspertene vil nødvendigvis gripe mer og mer makt etterhvert.

RF: Da er din definisjon på det å ta makta, at den tas direkte. Da blir sosialismen umulig så lenge det er arbeidsdeling. Da var hverken Sovjet eller Kina sosialistiske samfunn.

KB: Men i utgangspunktet var sovjetene statsorganer i Sovjet. Der satt arbeiderklassen og det var de som utøvde makta direkte.

RF: For å oppsummere, er det mulig for arbeiderklassen å ta makta direkte uten heltidsansatte byråkrater hvis sosialismen kunne bygge på dagens produktivkrefter?

KB: Du vil ha en ledelse, du vil ha en arbeidsdeling og du vil ha et byråkrati. Spørsmålet er hvordan du bryter ned denne arbeidsdelinga. Da er utgangspunktet mitt at arbeiderklassen griper makta direkte. Det har all historie vist. Historia har også vist at ekspertene og byråkratene etterhvert har erobra mer og mer makt. Det vi er nødt til å ta utgangspunkt i er hvordan ekspertvellet, byråkratiet og topplederne i staten skal få minst mulig makt. Jeg tror de vil få minst mulig makt dersom arbeiderklassen i utgangspunktet klarer å befeste sin maktstilling.

RF: Det du sier nå er jeg mye enig i. Men det er først når du aksepterer at arbeidsdelinga ikke er brutt ned; at arbeiderklassen ikke har makta direkte, at det blir viktig å sette dette på dagsorden.

KB: Jeg tror du henger deg for mye opp

PRINSIPPROGRAMMET

i begreper. Jeg skriver i forslaget at «må-
let på om sosialismen utvikler seg mot
kommunismen er om arbeidsdelinga
oppheves og skaper et klasseløst sam-
funn. Blir kjønnsdelinga utviska, blir
skillet mellom intellektuelt og manuelt
arbeid utviska, blir forholdet mellom by
og land harmonisk? Å oppheve disse skil-
lene er å oppheve grunnlaget for klasse-
skillene.»

RF: Ja, men det er her problemet med
ditt forslag ligger. Med ditt utgangs-
punkt er det selvmotsigende å legge så
stor vekt på disse spørsmålene. Du har
jo egentlig løst disse spørsmålene den
dagen revolusjonens klokker klinger.

KB: Javel, du må gjerne mene det, men
det er ikke mitt standpunkt. Jeg mener
at direkte makt ikke gjelder 4 millioner.
Med direkte makt mener jeg at de som
gjør revolusjon også griper makta di-
rekte. Og de som gjør revolusjon er
arbeiderklassen og de mest framskredne
delene av småborgerskapet.

Det jeg sier er at vi må bruke tid og
krefter på å finne ut hvordan arbeiderk-
lassen skal organisere seg som her-
skende klasse. Her gir ikke flertallsfor-
slaget noe annet svar enn at en skal ha
ytrings- og organisasjonsfrihet. Og det
har vi idag! Hvis vi skal sloss for en
revolusjon og et sosialistisk samfunn der
ekspertene skal ha makta, mens vi skal
få lov til å ha ytringsfrihet, da hopper
jeg av lasset. Den revolusjonen slåss
ikke jeg for!

RF: Er du enig i at det kan være en
bjørnetjeneste å slå fast at arbeiderklas-
sen tar makta direkte? Fratar du ikke
arbeiderklassen det politiske grunn-
laget for å slåss mot at byråkratiet be-
gynner å tjene seg sjøl?

KB: Partiet har tidligere vært identisk
med arbeiderklassen. Dermed har par-
tiet i statsledelsen blitt oppfatta som
arbeiderklassen i statsledelsen. Det har
forverre arbeiderklassens muligheter til
å avsløre kontrarevolusjonen. Det er det

vi må oppsummere fra historia.

RF: Men det er ikke riktig å bare si det.
Det er jo ikke i første rekke et spørsmål
om kommunistpartiet, men om en
manglende forståelse av forholdet mel-
lom ledere og klassen. For du ville hatt

«Hvis vi skal slåss for et
sosialistisk samfunn der
ekspertene skal ha makta —
hopper jeg av lasset.»

det samme problemet selv om du bytta
ut kommunistpartiet med en annen
maktgruppering ved statsroret.

KB: Jeg er enig i at du er nødt til å av-
dekke at en må ha en ledelse og et byrå-
krati. Det som skiller oss er at vi har to
forskjellige syn på hvordan en bryter
ned arbeidsdelinga. Jeg tror du lettest

bryter ned arbeidsdelinga ved at arbei-
derklassen tar makta direkte.

RF: Framstiller ikke du egentlig sosia-
lismen mindre problemfylt enn det fler-
tallet i prinsippprogramkomitéen gjør?
Du «løser» problemet med byråkratiet
ved å si at arbeiderklassen tar makta di-
rekte, men står du ikke da i fare for å
havne i Lenins «krise» fra 1919?

KB: Jeg prøver å lage et system der
arbeiderklassen organiserer seg som
herskende klasse, og det kan jeg ikke se
at flertallet har prøvd på. Det er det som
er saken, og da kan du definere deg blå
på hva jeg egentlig sier, men det er det
jeg mener. Det er det jeg har prøvd å
lage et program utifra. ■

SOMMER- INNSAMLINGA

Partiskole -84

Boks 83 Bryn
0611 Oslo 6
Tlf.: 64 93 20
Postgiro: 215 78 40

SOVJET OG KRIGEN

SOVJET 0

Røde fane trykker i dette nummer en artikkel om det militære styrkeforholdet i Europa. Spørsmålet som stilles er om Sovjet har kapasitet til å angripe og beseire Vest-Europa i en angrepskrig. Artikkel-forfatterens konklusjon er at Sovjet vil få store problemer med å føre en slik krig. Han peker på vanskene med å transportere tilstrekkelig mengder tropper og materiell til en eventuell frontlinje i Vest-Europa. En nasjonal reising i Polen kan være nok til å forpurre Sovjets angrepsplaner. Artikkelen konkluderer med at det er lite sannsynlig at det blir krig før 1995.

Å foreta styrkesammenligninger er vanskelig. Hvis en bare sammenligner antall soldater og våpen på hver side vil en ikke få fram hvordan disse styrkene virkelig vil fungere i en krig. Gunnar Gjertsen har valgt å vurdere styrkeforholdet ut fra et tenkt russisk angrep på Vest-Europa. På den måten er det mulig å ta hensyn til faktorer som forsynings- og framføringsproblemer.

Men slike analyser vil alltid være mangelfulle. I denne

artikkelen stilles f.eks. de russiske styrkene ovenfor et samlet NATO. Men vil virkelig alle NATO-landenes divisjoner bli mobilisert? Kan en ikke tenke seg at mindre NATO-land vil vegre seg mot å mobilisere sine styrker av frykt for å bli trukket med i krigen? Hvilke konsekvenser vil USAs prioritering av Stillehavsområdet få? Vil USA i det hele tatt komme Vest-Europa til unnsetning? Mange slike politiske faktorer vil spille inn. Derfor er det en umulig oppgave å foreta en fullstendig objektiv styrkesammenligning. Gunnar Gjertsen har valgt å ta utgangspunkt i noen forutsetninger. Men det er selvsagt mulig å forestille seg et helt annet scenario ved å ta hensyn til andre forutsetninger.

Vi bør også stille spørsmål ved om militær styrke nødvendigvis bør måles i evnen til å gjennomføre et massivt angrep på Vest-Europa. Tysklands strategi før den 2. verdenskrig var å okkupere land etter land. Hadde vestmaktene på et tidlig tidspunkt gått sammen, ville Tyskland sannsynligvis blitt slått. Men Hitler håpet i

det lengste at vestmaktene ikke ville iverksette mottiltak. Han satset og vant. Det er grunn til å tro at Kreml kan nå langt ved å følge den samme resepten.

Selv om Sovjet i dag ikke vil kunne gjennomføre et massivt angrep på et samlet Vest-Europa, og være sikker på å seire, er det mer enn tvilsomt om det kan tas som et argument for at Sovjet ikke har ekspansive målsettinger. Krigsfaren blir ikke automatisk mindre av den grunn.

Men fordi utfallet av et slikt angrep er usikkert — og her har Gunnar Gjertsen rett — vil Kreml i første omgang forsøke å endre styrkeforholdene i Europa ved «fredelige midler». Gjennom politisk press, militære trusler og sjarmoffensiver i forhold til opinionen, vil Sovjet forsøke å vinne kontroll og innflytelse i Vest-Europa. En spesielt viktig målsetning er å gjøre Vest-Europa økonomisk avhengig av det russiske imperiet.

En slik hovedstrategi utelukker selvsagt ikke russiske militære framstøt f.eks. i den Persiske gulfen eller på Balkan.

G KRIGEN

- MYTER MED HULL

Det utelukker heller ikke at en verdenskrig kan komme raskt, f.eks. som følge av slike konflikter.

Men når vi nå får en konkret diskusjon om krigsfare i Europa blir det tydelig at det først og fremst er en rekke politiske faktorer som vil avgjøre hva som vil skje i det neste tiåret. Hvis Kremls ambisjoner blir møtt med unnfalighet, vil krigen rykke nærmere. En framgangsrik frigjøringskamp i Polen kan stikke kjepper i hjulene for den russiske krigsmaskinen. Motstandskampen i den tredje verden kan for en tid minske Moskvas lyst på nye militære eventyr. Hvis de vest-europeiske nasjonene styrker sin forsvarsevne, vil det bidra til å utsette gjennomføringen av Kremls krigsplaner. Det er ikke lovbestemt hvordan disse faktorene vil utvikle seg.

Bjergulv Braanen

Meningen med denne artikkelen er å gi noen svar på to spørsmål:

1. Har Sovjet kapasitet til å angripe og beseire NATO-styrkene i Vest-Europa i en angrepskrig idag eller innen overskuelig framtid?
2. Ser det ut til at det er dette som er Sovjets strategiske hovedmål i Europa nå?

Av Gunnar Gjertsen

Hva vi har tenkt

I vesten er det en alminnelig oppfatning at Sovjet-Unionen er en aggressiv supermakt med store imperialistiske ambisjoner i Vest-Europa. Det eneste reelle bolverket mot dette, oppfattes av mange å være NATO-alliansen og USA. Det er større uenigheter om Sovjets militære kapitalister overfor Sentral-Europa, men uenigheten går ikke på om de har styrket seg gjennom syttiårene, eller ikke. Diskusjonen går på om de allerede *er* sterke nok til å gjennomføre et vellykket angrep, eller om de vil være det innen overskuelig framtid hvis de vestlige landene ikke styrker forsvaret drastisk

Enigheten synes å være stor om at det bare er massive forsterkninger fra USA som kan stanse angrepet, og eventuelt drive russerne ut av Vest-Europa igjen. Bortsett fra spørsmålet

om atomvåpen, er det dette som opp-tar forsvarskommentatorene mest.

Vårt standpunkt de siste ti årene har vært temmelig likt dette. Vi har lagt mer vekt på om de politiske forutsetningene er tilstede for et angrep eller ikke, om borgerskapet er villig til å forsvare nasjonalstaten eller ikke, om folkene kan bli tvunget i passivitet av atomvåpenskrækken eller ikke, og om folkekrigens vei er farbar for folkene i Sentral-Europa. Ellers har vi stort sett ment at det hele var et tids-spørsmål, «Krig innen 1985», og at russerne ganske sikkert ville vinne en angrepskrig og kunne okkupere deler av Vest-Europa. Krigen har også blitt sett på som bortimot uunngåelig, krigsfare har hele tiden vært økende, og etterhvert også overhengende.

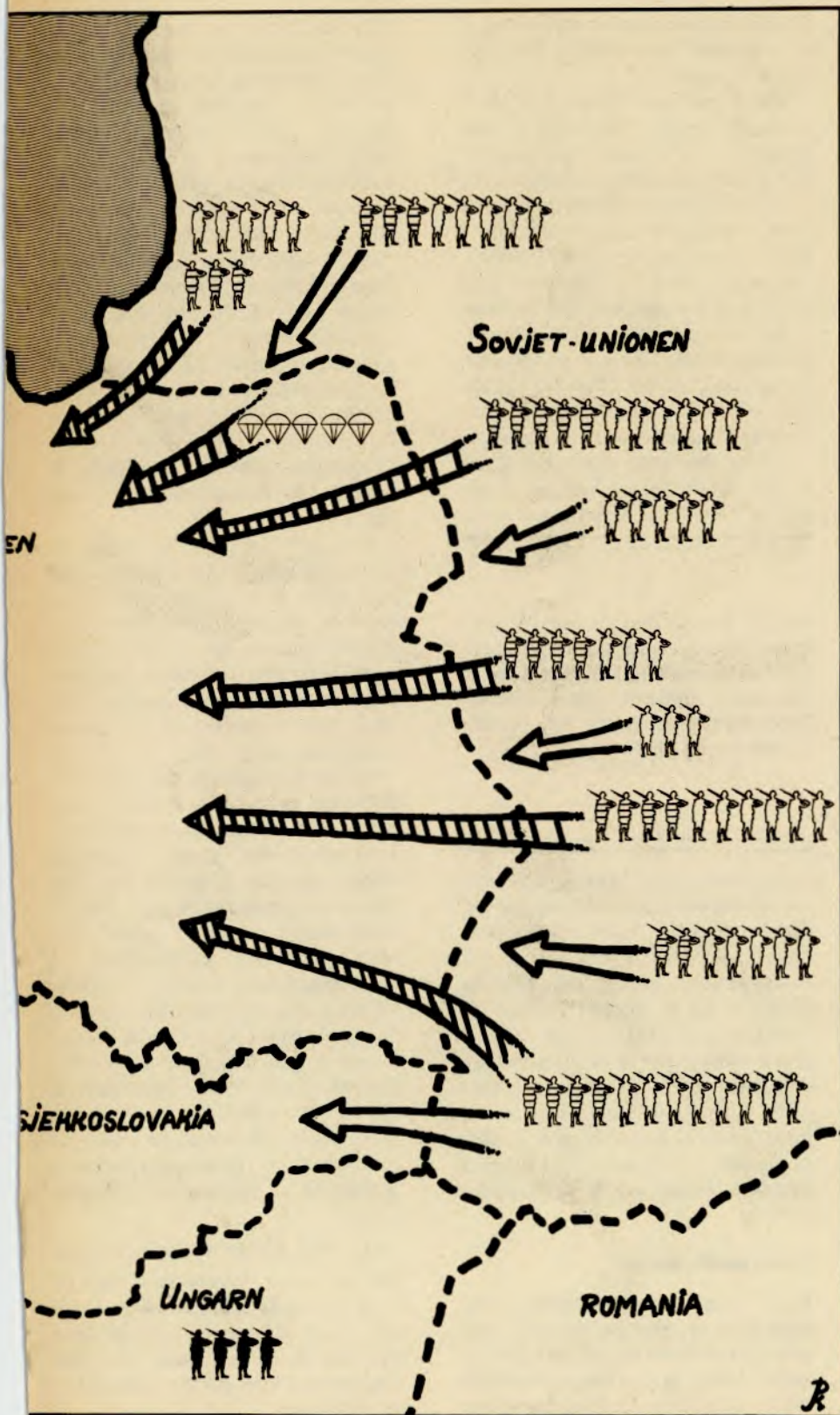
Angrepet

Kart 1 viser hvordan den sovjetiske krigsmaskinen ventes å rulle innover Vest-Tyskland, Be-Ne-Lux og Dan-

SOVJET OG KRIGEN

SOVJET OG KRIGEN

mark, en massiv styrke på 107 divisjoner. En videre framrykning kan omfatte Frankrike, Østerrike, England, Norge og Sverige, senere også Italia, Hellas og Tyrkia, eventuelt Spania, Portugal og Jugoslavia.

Når man så ser på dette kartet, er det vanskelig å skjønne hvordan russerne skal kunne stoppes: Et voldsomt overraskelsesangrep fra divisjonene i Øst-Tyskland, Tsjekkoslovakia og Polen, følges opp av andre bølgen fra de vestlige deler av Sovjet og fra Ungarn, og det hele kulminerer med at den tredje og største bølgen knuser siste rest av motstand og sikrer seieren.

Det er ikke bare vi som tegner slike kart. Ikke helt ulike kart produseres i mange vestlige militærpublikasjoner og fra mange vestlige forsvarsdepartementer. Og vi tipper vel ikke feil om vi også antar at den sovjetiske generals-taben oppfører sine krigsspill på noenlunde tilsvarende kart. Likevel er det trolig at russernes *operative* utgaver har en noe mer edruelig utforming. De kan saktens håpe, og gjør det sikkert også, på at en storkrig i Europa vil ende opp slik, men de tror det neppe.

Litt historie

Delingen av Tyskland, og dermed Europa, i en østlig og vestlig sone, ble vedtatt på Jaltakonferansen i 1945. Begge parter opprettet store okkupasjonsstyrker i det delte Tyskland, inklusive den gamle hovedstaden Berlin. Russerne stasjonerte også mindre styrker i de øst-europeiske landene som gikk sammen med Hitler, og en noe større styrke i Polen. Som et bolverk mot vestlig aggresjon, opprettet Sovjet dermed en buffersone, men denne ble gradvis nedbygget etterhvert som de fleste øststatene overtok hovedansvaret for forsvaret selv. Oppstanden i Øst-Tyskland viste nødvendigheten av fortsatt å ha en sterk okkupasjonsstyrke, og da oppstandene også kom i Polen og Ungarn midt på femtitallet, ble antallet sovjetiske styrker øket i disse landene. Etter invasjonen av Tsjekkoslovakia i 1968, ble det

SOVJET OG KRIGEN

også i dette landet stasjonert sovjetiske okkupasjonsstyrker. Alle disse tropene står der fremdeles, og *Kart 2* viser hvor i landene de er stasjonert. I DDR står de 19 sovjetiske divisjonene omtrent midt i landet fra nord til sør, i Polen står de to divisjoner forholdsvis langt vest, i Tsjekkoslovakia står fem divisjoner oppe i nord ved grensa til Polen, mens de fire divisjonene i Ungarn står rundt hovedstaden Budapest. Kartet viser også stasjoneringen av de vestligste av de nasjonale divisjonene.

Kartet forteller oss at Øst-Tyskland virkelig er fylt med okkupasjionsstrop- per, at Polen er innringhet både fra vest, sør og selvsagt fra øst, og at tropene i Ungarn står godt plassert både rundt hovedstaden og for lynangrep ned mot Jugoslavia. Det er åpenbart at troppene i Øst-Tyskland også har en annen oppgave enn rent politimessig. Etter siste verdenskrig var Sovjet redd for et angrep fra USA og NATO, og divisjonene hadde også en defensiv oppgave i forhold til en vestlig invasjon. At denne frykten ikke var begynnet, viste vedtakene på NATOs Lisboa-konferanse i 1952. NATOs divisjoner i Sentral-Europa skulle økes fra 22 til 97 innen utgangen av 1954, og Øst-Europa skulle så «frigjøres» fra Sovjets grep. Disse planene ble aldri oppfylt, hovedsakelig fordi Sovjet sprengte sin første H-bombe i 1953.

De sovjetiske styrkene har stått på de samme stedene i DDR siden den gang, og er ikke reorganisert for å få en bedre angrepsposisjon mot vest.

Den andre siden.

Kart 2 viser også stasjoneringen av de forskjellige NATO-lands styrker i Vest-Tyskland, inklusive de nasjonale stående enhetene både i Vest-Tyskland og andre NATO-land. Kartet viser fredsoppsetningen og hvordan de er utgruppert i fred. Som på østlig side, har også disse sine røtter tilbake til okkupasjonsperioden etter krigen. Okkupasjonsstyrken har holdt seg forbløffende stabil gjennom 40 år etter den første drastiske reduksjonen kort etter krigen. Den reduksjonen som ble

foretatt i syttiårene har stoppet opp, og i de siste årene har styrken blitt øket noe igjen.

Det vil være galt å kalle de 27 divisjonsekvivalentene som står i Vest-Tyskland idag en okkupasjonsstyrke. Deres hovedoppgave er åpenbart av enten defensiv eller offensiv natur. At styrken hadde en offensiv oppgave i femti- og sekstiårene, er lite tvilsomt. At den har offensive kapasiteter idag derimot, er mer enn tvilsomt. Det som er mer interessant, er om den har tilstrekkelige defensive kapasiteter idag, og om den kan ha offensive kapasiteter hvis den strategiske situasjonen i Tyskland endres drastisk imorgen.

På den annen side er det lite tvil om at den sovjetiske gruppen av stridskrefter i Øst-Europa fremdeles er en

---

NATO hadde planer om å angripe Øst-Europa på begynnelsen av 50-tallet. Disse planene ble aldri oppfylt, hovedsakelig fordi Sovjet sprengte sin første H-bombe i 1953.

---

okkupasjonsstyrke. Hva vi ikke kan vite, er om den er tilstrekkelig stor for denne oppgaven under endrede forhold. Like viktig for oss idag, er om denne styrken også kan bli en offensiv spydspiss for et massivt overfall på Vest-Europa. NATO hevder at dette er hovedoppgaven til de 30 sovjetiske divisjonene i Øst-Europa, er vi enige i dette? Eller for å si det på en annen måte, er deres hovedoppgave å sikre status quo i Øst-Europa, eller er det å overfalle Vesten ved et høvelig tidspunkt?

Noen lærdommer

For å kunne gi en noenlunde rimelig indikasjon på dette, må en rekke militære, økonomiske og politiske forhold vurderes. Her skal vi bare behandle de militære, og det vil nødvendigvis føre

til at det ikke blir noen fullstendig gjennomgang. Men det må være klart at en forutsetning for et angrep, er at de militære forholdene ligger til rette for det. Den økonomisk/politiske nødvendigheten av en krig, er utilstrekkelige hvis de materielle forutsetningene for å vinne på slagmarka ikke finnes. Like viktig er det at den militære, økonomiske og politiske basisen er tilstede for å *forsvare* en okkupasjon over tid. En ting er å ha tilstrekkelig styrke til å overrenne et annet lands forsvar. En helt annen, og langt vanskeligere ting, er å ha mulighet til å forsvare det vunne mot gjentatte motangrep. Klarer man ikke det, vil man også miste den politiske forutsetningen for fortsatt kontroll over sitt eget land.

Man går altså ikke til angrep på motparten uten å være rimelig sikker på å vinne og å kunne forsvare seieren. Likevel har dette skjedd gjentagne ganger, aggressoren har vurdert feil, vært drevet av overdreven optimisme. Dette er forhold som kompliserer en ellers grei vurdering av to parter muligheter ved en krig.

Sovjets militære eventyr etter revolusjonen, gir oss uhyre små muligheter til å trekke noen avgjørende konklusjon om deres kapasiteter under angrepskrig, under krig som ikke er en fortsettelse av egen defensiv overlevelseskamp. Det spørres også hvor interessante lærdommene fra Vinterkrigen mot Finland i 1939/40 vil være idag, likeledes hvor mye vi kan lære ved å studere hvordan Sovjet knuste de forskjellige opprørene i Øst-Europa. Lærdommene fra Afghanistan vil være viktige for en vurdering av et angrep på Norge, men lite interessant for en vurdering av en mulig utgang på en angrepskrig i Sentral-Europa.

Fra 1943, fra det avgjørende slaget ved Kursk, var Sovjets Røde Hær på en kontinuerlig offensiv mot Tyskland. De brukte nesten to år på dette felttoget, og vi kan altså ikke med beste mening kalle det for noe som likner Blitzkrieg.

SOVJET OG KRIGEN

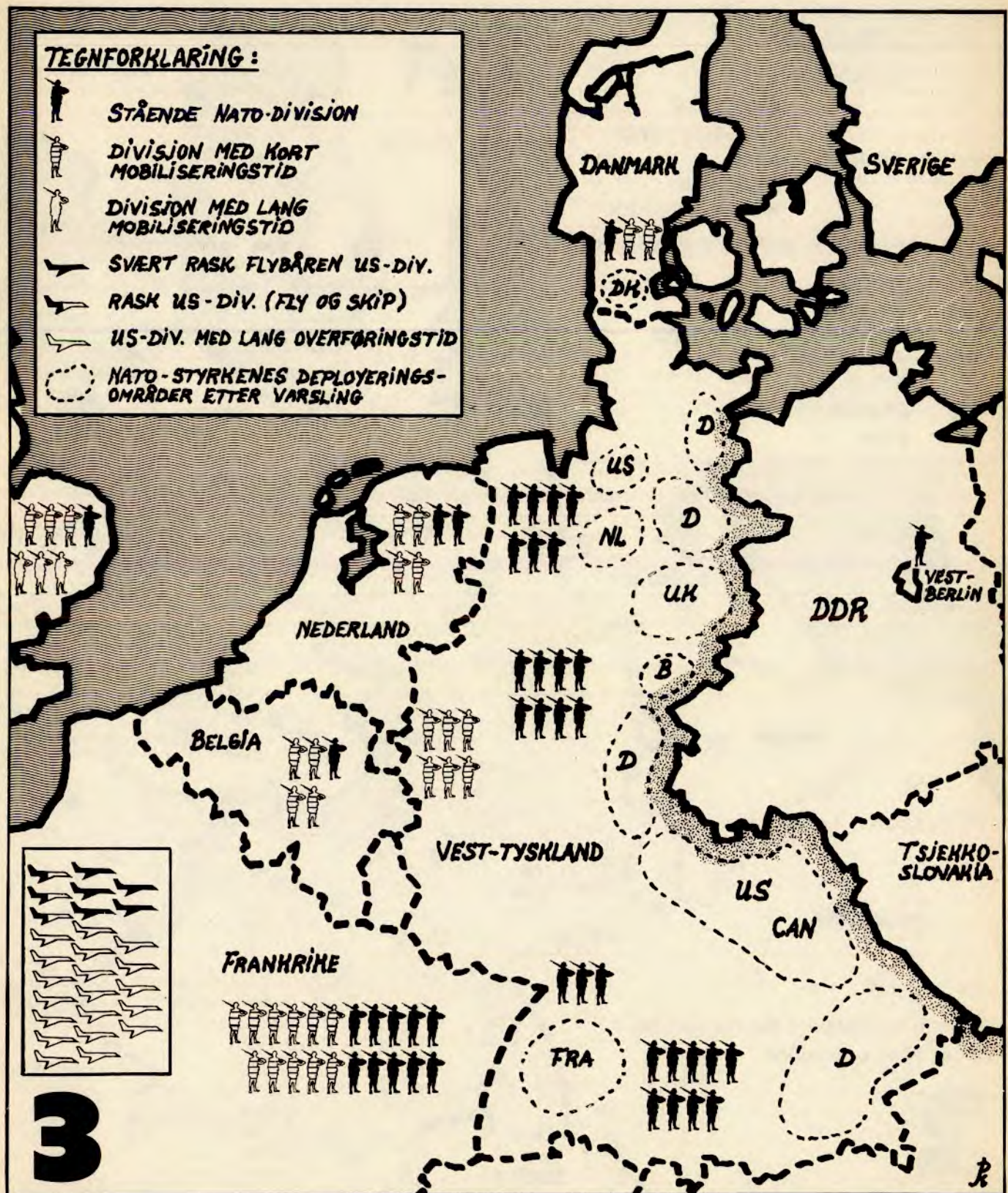
TEGNFORKLARING:

	DIVISION - NATO
	" - SOVJETISK
	" - WARSAWPAKTEN
	BRIGADE - NATO
	" - SOVJETISK
	" - WARSAWPAKTEN
	STYRKERS DEPLOYERINGSOMRÅDER
B	BELGIA
CAN	CANADA
D	FORBUNDSREP. TYSKLAND
FRA	FRANKRIKE
NL	NEDERLAND
UK	STORBRITANNIA
US	USA

2

SOVJET OG KRIGEN

SOVJET OG KRIGEN

Styrkene langs muren.

Ingen av partenes enheter i Sentral-Europa er gruppert ut fra angrep idag, og det er en bemerkelsesverdig lik størrelse på partenes arméer. Som *Kart 2* viser står det 30 divisjoner i Vest-Tyskland og Be-Ne-Lux-landene og samme antall sovjetiske divisjoner i DDR, Polen, Tsjekkoslovakia og Ungarn. Russerne kan i tillegg regne med en luftlandedivisjon og et par regimenter marineinfanteri. De øst-europeiske landenes enheter vil neppe delta i en angrepskrig, men kan trolig påregnes i en forsvarskrig om Øst-Europa.

Kart 3 viser de vest-europeiske enhetene gruppert ut for forsvar i Vest-Tyskland, og det viser mobiliseringspotensialet i vest med ialt 103 divisjonsekvivalenter, inklusive Vest-Berlin og overføringer over Atlanten. Dette må sammenholdes med de 107 divisjonene Sovjet kan overføre til Vest-Europa. Igjen viser dette en styrkebalanse på den konvensjonelle siden i Europa.

For å kunne slå NATO i vest, må Sovjet være istand til å oppsette, overføre og innsette et stort antall divisjoner, før NATO får mobilisert og overført sine reserver. Det er dette som vil være avgjørende på hvordan utfallet vil bli. Det er tre forhold som vil være avgjørende for om de vil klare å komme NATO i forkjøpet:

Kartet viser NATO-styrkenes beredskapsområder langs grensa mot Øst-Tyskland, og de franske styrkers tilbaketrukkne posisjon. De stående divisjonene i Belgia, Nederland og England skal overføres til Vest-Tyskland i tilfelle krise. Mobiliseringsdivisjonene i England kan overføres, det samme er tilfelle med de franske stående divisjonene. De fem flybårne amerikanske divisjonene skal overføres, de har utstyret forhåndslagret i Vest-Tyskland, Belgia og Nederland. De andre kan overføres, men selv om de er markert med flysymboler på kartet, vil utstyret i all hovedsak transporteres med skip. En fallskjermdivisjon kan innsettes med fly, og deretter er det også mulig å overføre annet utstyr på disse transportflyene.

- At den første angrepsbølgen klarer å skape tilstrekkelig forstyrrelse for de vestlige arméenes utgruppering, mobilisering, kommandoapparat, forsyningslinjer etc. og klarer å holde stillingen tilstrekkelig lenge til at annen bølge kan rekke fram til fronten.
  - At NATOs varslingsapparat ikke oppdager krigsforberedelsene på et for tidlig tidspunkt og får mobilisert i Europa.
  - At Sovjet er istand til å overføre hovedstyrken tilstrekkelig raskt den lange veien gjennom hele Øst-Europa og til fronten i Vest-Tyskland.
- Svokter en av disse tre forutsetningene, svikter grunnlaget for et vellykket

Har de 30 sovjetiske divisjonene i Øst-Europa som oppgave å bevare status quo, eller å overfalle Vesten ved et høvelig tidspunkt?

angrep. Følgelig skal vi se på disse separat og gi en vurdering av mulighetene for en vellykket gjennomføring av den første fasen av et angrep.

Sovjets muligheter

Et overraskelsesangrep fra de rundt 30 sovjetiske divisjonene i Øst-Europa kan ikke avgjøre noen krig. De kan bare legge grunnlaget for at den etterfølgende hovedstyrken møter et så desorganisert og svekket vestlig forsvar som mulig. Noe håp om å slå NATOs styrker vil de ikke ha og derfor vil de måtte satse på raske gjennombrudd for å nå NATOs bakre områder så raskt som mulig. Et poeng blir å legge hovedvekten på raske forflytninger framfor kraftsamlinger for å slå fienden. De sovjetiske divisjonene må organiseres i operative manøvergrupper, rykke over grensa før NATO får gruppert ut, og angripe baser, kommandoplasser, flyplasser, forhåndslagre, kom-

munikasjoner, havner o.l. før NATO kan organisere motstanden. Kort og godt å forhindre at de etterfølgende troppstyrkene møter et organisert forsvar.

Den første bølgen må kunne angripe med et minimum av forhåndsvarsel. Får NATO mer enn 24 timer på seg til å organisere forsvaret, vil angrepet sansynligvis falle sammen etter få dager. Dette blir for kort tid for de etterfølgende sovjetiske avdelingene. Da vil de også møte et for sterkt forsvar, og få for liten støtte av egne tropper dypt inne blant fienden.

Andre bølge vil trenge minst ti dager før de kan settes inn i tilstrekkelig antall. Får de ikke disse dagene, og er ikke NATO-styrkene da desorientert og svekket, kan muligheten for en seier være borte.

Natos styrker & Sovjets svar.

- 1) 27 stående divisjoner i Vest-Tyskland og 1 i Vest-Berlin:
Stridsklare innen noen timer.
  - 2) 6 mobiliseringsdivisjoner i Vest-Tyskland.
Stridsklare innen 1-3 dager.
  - 3) 14 stående divisjoner overført til Vest-Tyskland.
Stridsklare innen 5-7 dager.
  - 4) 11 i hovedsak stående divisjoner overført til Vest-Tyskland.
Stridsklare innen 10-14 dager.
  - 5) 22 i hovedsak mobiliseringsdivisjoner overført til Vest-Tyskland.
Stridsklare innen 21-60 dager
  - 6) 22 nasjonale mobiliseringsdivisjoner i Sentral-Europa.
Stridsklare innen 5-7 dager.
- Ialt 103 divisjoner.

Sovjets første bølge må prøve å forstyrre utgrupperingen av NATOs stående divisjoner i Vest-Tyskland, og de vil ha meget kort tid på seg for å klare det. Videre må de prøve å forhindre mest mulig av den vest-tyske mobiliseringen, og sinke overføringen av de første 14 NATO-divisjonene.

Sovjets andre bølge må komme mens den første bølgen fremdeles er en effektiv kjempende enhet, og ikke

SOVJET OG KRIGEN

slått på defensiven. Deres oppgave blir å slå flest mulig av de stående divisjonene i Vest-Tyskland, samt svekke flest mulig av de først ankomne unnsetningsavdelingene, og sinke de som kommer senere.

Sovjets tredje bølge må komme før hoveddelen av de amerikanske divisjonene, og oppgaven blir å slå de ankomne unnsetningsdivisjonene og rykke vestover inn i Be-Ne-Lux og nordover opp i Danmark.

Som kart 1 viser, består Sovjets første bølge av 27 stående divisjoner og et par regimenter marineinfanteri. Den andre bølgen består av 34 divisjoner, inklusive fem fallskjermdivisjoner og fire stående divisjoner fra Ung-

arn. Den tredje bølgen består av 46 divisjoner, avdelinger med lang mobilsertingstid. Ialt 107 divisjoner. Nå er det ikke slik at andre og tredje bølge vil komme i to adskilte grupper, men snarere i en lang sammenhengende strøm med enkelte tropper. Årsaken til dette er transportproblemene, og de skal vi se på senere.

De Sovjetiske Styrkene

De rundt 80 sovjetiske divisjonene som må danne hovedstyrken i et angreps annen og tredje bølge, er stasjonert i de vestlige deler av landet. De ligger ikke konsentrert langs grensa til Øst-Europa, men ganske spredd

innenfor en sirkel om Arkangelsk, Uralfjellene, Volga, Krim, Polskegrensa og Østersjøkysten. Tyngdepunktene er ved Moskva, Kiev, Minsk, Kaliningrad/Vilnius, Karpatene og Moldavia/Odessa.

Gjennomsnittelig ligger de 1500 kilometer fra fronten i Vest-Tyskland. Noen ligger helt opptil 4000 km. unna bak Ural og den nærmeste 600 km. fra Vest-Tyskland.

Konkludert kan de ikke sies å være gruppert ut for et raskt angrep mot Sentral-Europa.

Bortsett fra de stående divisjonene i Øst-Europa, fallskjermdivisjonene og enkelte nøkkellavdelinger, trenger alle en moblisering av mannskaper før de

DET BREIE ATLANTERHAV OG DET

De siste månedene har det vært mye diskusjon om forholdet mellom USA og Europa. Kissinger skreiv en artikkel i Newsweek der han sa at hvis ikke europeerne tok på seg mer av det økonomiske ansvaret for forsvaret av Europa, så må USA trekke tilbake en del av styrkene sine fra Europa. Robert McNamara besøkte Oslo og sa at sjølsagt vil ikke USA ofre New York og Washington for ei stripe med land i Europa. Det er tydelig at noe rører seg ute i den store verden. Det kan bare være vanskelig å skjønne hva dette «noe» er ved å lese norske aviser. Aftenposten forsikrer oss om at alt er ved det gamle. Den «atlantiske solidariteten» står ved lag og ingenting har skjedd. Like ideologisk og like blottet for innsikt er Ny Tids kommentarer. I slike situasjoner kan det være nyttig å lese hva de mest kunnnske av borgerskapets observatører har å si, slik som f.eks. det britiske Economist.

I en lederartikkel om forholdet mellom USA og Europa ofrer ikke Economist så mye som ett ord på

ideologi. Derimot går tidsskriftet inn på visse viktige materielle fakta:

- I 1983 var USAs handel med landa omkring Stillehavet for første gang større enn handelen med Vest-Europa.

- USAs tilførsel av råolje fra den arabiske gulfen sank til 3% av totalen, mens Mexico aleine leverer 8 % av USAs råolje.

- Tyngdepunktet i USAs økonomi forskyver seg fra nordøst til sørvest.

- De amerikanerne som ikke har europeisk bakgrunn økte sin andel fra 1/10 i 40-åra til 1/4 i dag.

Economists oppsummering: Hvis USAs syn på Europa har forandra seg, så kommer ikke det av noen bevisst viljeshandling. Talla bare vokste!

Det er slike fakta som får Economist til å utforme en slik overskrift som den vi også har brukt på denne artikkelen.

En representant for den amerikanske administrasjonen, Larry Eagleburger, sa at «Vest-Europa er mer og mer opptatt av sine egne

problemer, mer og mer opptatt av sine økonomiske vanskeligheter, mindre og mindre på linje med USA når vi snakker om våre internasjonale sikkerhetsinteresser.»

At herr Eagleburger seinere gikk av forandrer ikke på det faktum at USA ser stadig flere områder der det ikke er enhet i interessene mellom Europa og USA. Et slikt område gjelder kampen om olja i den arabiske gulfen, der Europa har langt mer å tape (28% av råoljetilførselen) enn USA. Dette spilte også en rolle i den amerikanske valgkampen da Gary Hart gikk ut med ei erklæring om at det amerikanske folk neppe ville støtte store tap av amerikanske liv i forsvaret av Europas olje.

Europa har også sine egne prioriteringer. Da USA innvaderte Grenada blei de møtt med ganske kraftige fordømmelser fra sine allierte. Europa har et behov for å sikre seg holdepunkter i den tredje verden, og det krever en viss avstand fra supermakta USA. Til og med England, som tradisjonelt står USA nærmest

SOVJET OG KRIGEN

er stridsklare. Divisjoner med kort mobiliseringstid, kategori 1 og 2, trenger mellom ti og tredve dager for å få tilført mannskapene og klargjort utstyret, mens divisjoner med lang mobiliseringstid, kategori 3, trenger mellom 30 og 60 dager for tilføring av mannskaper, trening, rekvirering av et antall sivile kjøretøyer o.l.

Av de over 900.000 soldatene som utgjør disse 80 divisjonene, må vel 500.000 mobiliseres på forhånd. 100.000 må tilføres kategori 1 og 2-divisjonene, og 400.000 kategori 3-divisjonene. Dessuten må store deler av de 250.000 som skal utgjøre armétroppene mobiliseres. Angrepshæren vil derved bli på rundt 1,7 millioner

mann, inklusive de 550.000 som er stasjonert i Øst-Europa. Til dette kommer ytterligere 300.000 mann i diverse støtteenheter som jernbanedivisjoner, KGB-divisjoner, konstruksjonsheter og forsyningsregimenter. Samlet styrke blir på vel 2 millioner mann.

I denne totalen har vi regnet alle tilgjengelige divisjoner fra følgende militærdistrikter i Sovjet: Baltiske, Hvite-Russiske, Kiev, Karpatene og Moskva, (*skraverte piler på kart 1*). Videre Leningrad, Ural, Volga og Odessa, (*hvite piler på kart 1*). Utelatt er militærdistrikten i Kaukasus, Turkestan og Afghanistan i Vest-Asia.

Dette betyr at fronten mot Sør- og

Nord-Europa svekkes til den grad at kun sikringsenheter av reservister og politisoldater, blir igjen. dette kan være uakseptabelt, men vi kan ikke se at Sovjet eventuelt har noen annen mulighet hvis angrepsstyrken skal bli tilstrekkelig sterk.

Den sovjetiske overføringen.

Rundt 1,5 millioner soldater må altså overføres til fronten, eller for sikring av transportrutene gjennom Øst-Europa. De som skal til fronten må fraktes på jernbane, sikringstroppene kan også benytte veinettet. Sovjets lufttransportkapasitet begrenser seg til innsetting av en eneste fallskjermdivisjon i ett løft. De transportflyene som overlever NATOs jagerfly og luftvern, kan returnere for å påbegynne overføringen av nok en divisjon. Aeroflot har en ganske stor transportkapasitet av mannskaper, noe over 100.000 i et løft over mindre avstander, men alt utstyret må gå på jernbane. Valget står mellom å transportere mannskapene sammen med utstyret, eller separat. Problemet med det siste er å sammenkoble soldater og utstyr når flyplassen ikke ligger kloss opptil jernbanelinja/stasjonen.

Grunnen til at veitransport ikke er mulig over de lange avstandene, er den enorme slitasjen som beltekjøretøyer utsettes for, den lave hastigheten som er mulig på smale og etterhvert slitte veier, og det trafikkaoset som nødvendigvis må oppstå ved de store byene. Sikringen mot sabotasje er også enklere å utføre langs jernbanelinjer, enn langs vei.

Hver av de 75 stridsvogndivisjonene og motoriserte infanteridivisjonene består av vel 3000 kjøretøyer, og sammen med armétroppenes vogner, gir dette oss en total på nesten en halv million. Dette kan umulig bli noen liten og enkel operasjon, snarere den største i verdenshistorien. Den vil sette problemene ved den allierte landgangen i Normandie i 1944 fullstendig i skyggen når det gjelder logistiske problemer. Det er dette som kommer til å avgjøre om felttoget vil lykkes,

SMALE RIO GRANDE

blant EF-landa, var nokså kritiske. Dette får Economist til å gi følgende uttrykk for forholdet mellom USA og England: «Si noe - om ikke annet farvel.»

Det er åpenbart djupe motsigelser mellom USA og Europa, som verken har med ideologi eller solidaritet å gjøre. De har derimot med handels-

partnere, markeder, økonomisk utvikling og militære realiteter å gjøre. Sovjets nye militære styrke har gjort NATOs atomdoktrine om fra en atomparaply til bombemål. Og økonomisk går USA og Europa hver sin vei. At det måtte gå sånn er innlysende, noe allerede Stalin pekte på i 1952. Men nå ser vi denne utviklinga utspille seg rett foran øynene våre.

Likevel er det grunn til å spørre: Hvor langt vil motsetningene utvikle seg? Er USA innstilt på et brudd med Europa? Til det er det å si, at sjølsagt har USA fortsatt store interesser i Europa, som supermakta på ingen måte vil gi opp. Sjølsagt er ikke USA interessert i noe brudd. Men USA er åpenbart interessert i å omdefinere forholdet mellom USA og Europa, blant annet når det gjelder hvem som skal betale for NATOs europeiske del. En trenger ikke krystallkule for å slå fast at disse djupe motsetningsforholda vil slå ut i svære politiske konflikter i åra som kommer.

PS

SOVJET OG KRIGEN

ikke om den første bølgen klarer å bryte gjennom NATO-forsvaret i Vest-Tyskland.

Jernbanetransporten.

Vi vil illustrere dette enda nærmere, slik at ingen skal misforstå. En divisjons vognpark trenger 1500 jernbanevogner, gruppert i rundt 30 togsett, hver med lokomotiv og 50 vogner. Stilt etter hverandre blir lengden på togsettene rundt 30 kilometer. 75 divisjoner med armetroppe trenger vel 2500 togsett, med like mange lokomotiver, 130000 jernbanevogner, og vil strekke seg ut i en lengde av 2500 kilometer. (tur-retur Vest-Tyskland fra Minsk.) Togsettene kan fordeles på mellom 6 og 8 gjennomgående jernbanelinjer gjennom Polen og Tsjekkoslovakia, og nå har vi forutsatt at vi ikke bruker en eneste jernbanevogn til soldatene. De får sitte i kjøretøyene sine, eller ta fly. Sovjet har totalt 10 500 lokomotiver, 8000 diesel og 2500 elektriske, og tilstrekkelig antall vogner spredt rundt i det veldige landet. Dette skulle altså ikke bli et kapasitetsproblem, bare et sammentrekkningsproblem i første omgang.

Gangen i transporten blir omtrent som følger:

- Togene settes sammen.
- Kjøres til de forskjellige divisjonenes standkvarter.
- Opplastes.
- Kjøres til grensa mot Polen.
- Skifte hjul eller boggier på hver eneste vogn og framskaffe nye lokomotiver fra de polske jernbanene.
- Fortsette transporten til Tyskland. (Øst eller Vest)
- Laste av jernbanevognene.
- Sette sammen avdelingene.
- Avmarsjere mot fronten.

Hva skjedde ved polske-grensa?

Sovjet som eneste land benytter seg av et bredsporet jernbanesystem. Resten av Europa, benytter det europeiske standardsystemet. Standard prosedyre ved alle grenseovergangene til og fra Sovjet, er derfor å skifte understell på

togene, eventuelt laste om. Ved grensa må altså jernbanetroppene skifte over 250.000 boggier, eller over en million hjul, og disse forefinnes selvsagt ikke i tilstrekkelig antall. Et mindre antall togsett må derfor gå i skytteltrafikk over en lengre periode, mellom 30 og 60 dager. I tillegg til dette, må enorme mengder drivstoff, ammunisjon, reservedeler, mat o.l. transporteres samme veien, og dette vil øke transportbehovet flerfoldig.

Et prioritert mål for NATOs jagerbombere vil være fiendens overføringslinjer. Jernbanelinjer er sårbare, men lette å reparere. Verre er det med broer, tunneler, knutepunkter og stasjoner. Likevel vil nok angrep være et mindre problem enn de kapasitetssmessige ved overføringen. Pansrede KGB-enheter i et antall av rundt 100.000 burde også kunne holde linjene åpne og beskyttet mot sabotasje til en viss grad.

USAs overføringer.

Uavhengig av hva russerne klarer, vil USA påbegynne overføringer av sine arméer:

- De første skal være på plass innen 5-7 dager. Dette er noe over 5 divisjoner med forhåndslagret utstyr i Vest-Tyskland (3 div), Nederland (1 div) og Belgia (1 div). Disse overføres på rekvirerte sivile passasjerfly, både fra amerikanske flyselskaper og NATO-landenes.
- Neste pulje er tre divisjoner, en fra marinekorpset, en flybåren divisjon og en mekanisert divisjon. Alle disse har egne transportmidler, bringer utstyret med seg, og vil være framme på mellom 10 og 14 dager. To av dem tilhører Rapid Deployment Force.
- Tredje pulje består av 4 stående divisjonsekvivalenter, og de vil være fremme på tre til fire uker. (Pluss en kanadisk divisjon).
- Fjerde består av syv divisjoner fra Nasjonalgarden, og vil trenge fra 1-3 måneder. (Inkl. en div fra Marinekorpsets reserven).
- Femte pulje vil være syv divisjoner fra Arméreserven, og vil bruke rundt

2 måneder.

- I tillegg til disse finnes ytterligere syv divisjoner i Stillehavet og på Stillehavskysten som kan settes inn andre steder i verden, eller også overføres til Europa.

Overføringer kontra unnsetninger

Er det noen stor og avgjørende forskjell på Sovjets problemer med å mobilisere, oppsette, trenere, utstyre og transportere divisjoner fra Ural, Moskva, Volga, Svartehavet og Kola/Arkangelsk til Vest-Tyskland, og USAs problemer med å innkalle, oppsette, trenere, utstyre og transportere divisjonene over havet?

Militærbalansen IISS uttrykker det slik: En amerikansk divisjon som er basert i USA og *ikke* har forhåndslagret utstyret i Europa, vil etter *all sansynlighet* komme senere til fronten enn en sovjetisk divisjon fra det hvite-russiske militærdistrikt (eksempelvis ved Minsk.)

Dette er klar tale. Her sammenliknes innsatshastigheten mellom en av de *raskeste* sovjetiske avdelingene og en av de *seneste* NATO-avdelingene, og utfallet vil *sansynligvis* falle ut til Sovjets fordel. Lenge før den omtalte amerikanske divisjonen har nådd fram, har NATO allerede mobilisert eller overført 20-25 divisjoner og nesten doblet den stående styrken i Vest-Tyskland!

Hvis dette er riktig, har ikke Sovjet noen stor mulighet til å gjennomføre et vellykket angrep i Sentral-Europa, deres styrkeproduksjon vil ikke være tilstrekkelig rask.

Vi må ikke overvurdere USAs muligheter til å kunne frakte hovedstyrken sin raskt over havet, men på den annen side er det klart at Sovjets problemer kan bli langt større.

Sovjet må være sikre på at de kan garantere rask og effektiv gjennomfart av enorme mengder mannskaper og utstyr gjennom Polen over en tid av både uker og måneder. Det finnes neppe den general som ikke heller ville vært avhengig av Atlanterhavet

SOVJET OG KRIGEN

og ubåtfaren der, enn å måtte stole på ikke å bli sabotert av polakkene. Dette i tillegg til å ha problemene med å skifte hjul på alle togene ved grensa.

Polen er et problem for Sovjet også i en forsvarskrig om Øst-Tyskland og i tilfelle nye opprør i Øst-Tyskland. Klarer ikke Sovjet å kontrollere Polen, klarer de heller ikke å kontrollere Øst-Tyskland på sikt. Polen er derfor nøkkelen til Øst-Europas framtid, og dette setter Solidaritets arbeid i sitt rette perspektiv.

Varslingsystemer:

Idag finnes avanserte varslingsystemer bygget på moderne teknologi, systemer som ikke fantes for svært så mange år tilbake. Det finnes satelitter, lyttestasjoner, radarovervåkingsfly

etc., systemer som man skulle tro kunne avsløre en angriperes planer svært tidlig. På tross av dette, viser det seg fortsatt mulig å gjennomføre overraskelsesangrep slik som på Falklandsøyene og i Midt-Østen. Nå kan man selvsagt si at dette ikke ville gått i Sentral-Europa, og årsaken er at det er nettopp der slike systemer finnes i et stort antall.

Sannsynligvis vil problemet ligge andre steder enn her, og da på det politiske planet. Det finnes en rekke eksempler på at selv om opplysninger om et kommende angrep var tilgjengelige, ble de ikke reagert på. Eksempler er det tyske angrepet på Norge i 1940, og på Sovjet i 1941. På den annen side er forholdene nå så oversiktelige at et maritimt angrep som det japanske på Pearl Harbor i 1941, ikke

lenger er mulig å holde skjult. (I den grad det virkelig ble det) Det som er poenget, er om det faktisk er mulig å gjenta et angrep som til en viss grad kan sammenlignes med tyskernes angrep på Frankrike i 1940. Dvs. et stort angrep på et naboland, rett over grensa, hvor motstanderne de facto allerede er i krig med hverandre, hvor styrkene er relativt like store og man ikke bare forventer en krig, men også er forberedt på den.

Både Øst- og Vest-Tyskland er temmelig åpne land i forhold til Sovjet. Eksempelvis har sovjetiske militærdelegasjoner SOXMIS med utgangspunkt i den vest-tyske byen Lubeck, anledning til å reise rundt å kontrollere den britiske sonen. Motsatt har briter innen BRIXMIS anledning til med utgangspunkt i Berlin å kontrol-

Sovjet vil få større problemer med overføring av styrker enn de allierte hadde ved landgangen i Normandie 1944.

SOVJET OG KRIGEN

lere området til den sovjetiske 3. Sjøkarmè i DDR.

Radarovervåkingsfly, «AWACS», over Vest-Tyskland, dekker hele DDR og Polen, så langt som til Warszawa, pluss hele Tsjekkoslovakia og litt av Ungarn.

I tillegg finnes et utall lyttestasjoner som oppfatter alt radiosamband av noen betydning.

Poenget er at NATO får vite hvis sovjetiske avdelinger begynner å røre på seg i DDR. En annen ting er om en kjempeøvelse plutselig utvikler seg til et angrep, da kan varslingstiden bli minimal. Men normalt skal dette også oppdages, hvis et virkelig angrep er

under oppseiling må hele det enorme stabs- og forsyningsapparatet også settes i bevegelse, og det vil ikke kunne skje uten videre. Begge parter har ob-

---

Polen er nøkkelen til Øst-Europas framtid. Klarer ikke Sovjet å kontrollere Polen, klarer de heller ikke å kontrollere Øst-Tyskland. Dette setter Solidaritets arbeid i sitt rette perspektiv.

---

servatører hos den andre hvis øvelsen omfatter fler enn 25.000 mann.

Store sovjetiske øvelser finner sted vanligvis to ganger i året, en gang på

våren og en på høsten. Disse faller gjerne sammen med de vanlige utskiftningene av mannskapene, og det har vært spekulert på om et angrep kan komme samtidig. Flyene som frakter inn de nye mannskapene, tar de gamle med seg tilbake, og hvis begge kontingenter beholdes, vil det totale antallet økes med en tredjedel. Dette forutsatt at personellet tjenestegjør ett år i DDR, og at mye befal blir i lenger tid. Da det ikke er forhåndslagret ekstra utstyr til nykommerne, bortsett fra et antall øvelsesstridsvogner etc., virker muligheten for en slik løsning liten.

Vanligvis øves de sovjetiske avde-

Kan en nasjonal reisning i Polen hindre et sovjetisk angrep på Vest-Europa?

SOVJET OG KRIGEN

lingene i regimenter, sjeldnere i hele divisjoner. Bare hvert femte år øves en hel arme på 60.000 mann, det er fem slike i DDR.

Aspektet med den manglende forhåndslagringen er interessant. Hvis styrkene i hovedsak har en defensiv eller okkupasjonsrolle i DDR, er det hele forståelig. Men hvis de står der av offensive årsaker, er dette vanskelig å forstå. En forhåndslagring vil jo bety at tropper kan flys inn på kort tid, hente utstyret og forholdsvis raskt kunne avansere mot fronten. Som det er nå må jernbanetransport trekkes sammen, de må lastes og fraktes gjennom hele Øst-Europa, losses i DDR for så å kjøre mot fronten.

Sovjets Forsyningsapparat

Sovjets invasjon i Tsjekkoslovakia avslørte store mangler i det sovjetiske forsyningsapparatet, invasjonen i Afghanistan julen 1979 viste et langt bedre opplegg.

Likevel kan ikke disse to invasjonene lære oss så svært mye om Sovjets muligheter til å forsyne en invasjonshær. Et angrep på Vest-Europa med over 100 divisjoner, 2 millioner mann, over en avstand på 1000-1500 km. gjennom to andre land, må bli den største militære operasjonen historien har sett. Og svært langt fra de forholdsvis små operasjonene mot naboland som ikke forsvarte seg.

Det er i gjennomsnitt 3/4 forsynings soldat for hver stridende soldat i Sovjets hær. Skal 100.000 soldater sloss, trengs altså ytterligere 75.000 til å støtte disse på forskjellige måter. I USA er forholdet 3 forsynings soldater for hver stridende, dvs. fire ganger så mange ikke-stridende som stridende.

For Sovjet betyr det flere «tenner» i forhold til «haler» i hæren, noe som sjølsagt øker den totale stridsevne. Problemet er at en vellykket operasjon langt fra eget territorium fordrer enorme mengder drivstoff, ammunisjon, reservedeler, mat og sanitærutstyr. Det går an å regne ut hva som trengs, og det blir virkelig store tall:

- Vekt på en divisjon: rundt 50.000 tonn.
- Vekt på 73 divisjoner: 3 millioner 650.000 tonn. (skal overføres)
- Totale forsyninger pr.måned: 5000.000 tonn for hele styrken. (100.000 jernbanevogner, eller 1 million lastebiler/tankbiler)

NATOs forsyningsapparat:

Det er i hovedsak de tyske og belgiske mobliseringsstyrkene som har ansvaret for å opprettholde NATOs forskjellige støttefunksjoner. Disse styrkene består av rundt 500.000 mann, og skal besørge flommen av forsyninger fram til fronten, sikre

Sovjet benytter seg av et bredsporet jernbanesystem. Ved polskegrensa må jernbanetroppene skifte over 250 000 boggier, eller over en million hjul. Overføringer av sovjetiske styrker til Vest-Europa vil sette problemene ved den allierte landgangen i Normandie i 1944 fullstendig i skyggen.

kommunikasjonene, utføre ingeniørarbeider, ABC-tjeneste, sanitet, samband, oppklaring, lokalforsvar, etc. De skal også sikre framføringen av forsterkninger, forsvare bakre områder og forsterke den regulære hæren. I tillegg til alle støttefunksjonene, danner den tyske mobliseringshæren, 6 pansrede manøverbregader, 6 regionbregader med panser, 15 mobile regimenter, 150 mobile punktforsvarskompanier og 300 mobile punktforsvaretropper. De seks første brigadene er stående i fredstid, og to av dem har frontlinjetjeneste under NATO-kommando.

En viktig del av mobstyrkenes oppgave er betjeningen av NATOs rørdningssystem for drivstoff i Vest-Europa. Dette er et nettverk av underjordiske rør som strekker seg fra Nordsjøen til Middelhavet og fra Frankrike til Vest-Tyskland, inklusive Be-Ne-

Lux og Danmark. Systemet blir betjent av syv divisjoner, har en kapasitet på 10 millioner tonn drivstoff, strekker seg over 6100 km. og inneholder nok for 60 dagers strid for en fullt mobilisert og forsterket NATO-hær. Dette gjør at NATO-styrkene kan få drivstoff omtrent hvorsomhelst, og ikke trenger bekymre seg over transportproblemene som ville oppstått skulle de ført fram over 250000 jernbanevogner med drivstoffet. Tankskip kan istedet ligge ved havnene i den engelske kanal, på Nordsjøkysten og i Middelhavet for å fylle opp rørene skulle det bli nødvendig. Taktisk rørlegging for å bedre systemet under strid, er også mulig.

NATOs forsyningsbehov

Overslagene på hvor mye forsyninger som trengs overføres fra USA i tilfelle storkrig i Europa varierer sterkt. Dette avhenger selvsagt av hvor intens krigen blir, hvor lang den blir, og hva utfallet blir. Nesten alle forsyningene, samt avdelingenes utstyr, må fraktes på skip. Mannskapene og spesielt verdifullt utstyr vil fraktes med fly.

Vi anslår at rundt 18 millioner tonn må overføres i løpet av de første trede dagene, litt over halvparten drivstoff, på 1100 skipslaster. Siden ingen av skipene antas å ville rekke mer enn en tur, vil 1100 skip være nødvendig.

For å holde kampene igang, vil 500 skipslaster være nødvendig hver måned deretter, dvs. 8 millioner tonn. Vi må igjen anslå fire uker til tur/retur, inklusive lossing og lasting, så de 1100 skipene må gå i skytteltrafikk.

NATO har rundt 1400 skip til rådighet, og de første kan være klar til lasting 5 dager etter beordring. Brorparten trenger likevel mye lenger tid på seg, og de siste vil neppe være seilingsklare før innen 60 dager. Flesteparten av skipene må stilles til rådighet av andre land enn USA.

Når det gjelder langtrekkende fly, er kapasiteten tilstrekkelig til troppe-transport. USAs sivile flyselskaper har kapasitet til å løfte vel 100.000 mann

SOVJET OG KRIGEN

ET NYTT JALTA?

Et resultat av den 2. verdenskrig var oppdelinga av Europa i interessesfærer. Forbereder supermaktene seg nå på en ny oppdeling av verden - et nytt Jalta? Sovjet har over lang tid styrket sin posisjon i forhold til USA. Moskva utnytter den økonomiske krisa og forsøker å knytte til seg de vest-europeiske nasjonene i et økonomisk avhengighetsforhold. USA vender blikket sørover og mot Stillehavsområdet. Deres viktigste samarbeidspartnere er, som Deng Xiaoping kalte dem, «your four aircraft-carriers» - Taiwan, Sør-Korea, Sør-Afrika og Israel. Vest-Europa er ikke lenger den hjørnesteinen i amerikansk utenrikspolitikk som det en gang var. Oppmerksomheten om Latin-Amerika øker etterhvert som revolusjonsfrykten - spesielt fra Mexico - sprer seg i det amerikanske borgerskapet. USA har slått inn på en ny militærstrategi, der landbaserte troppesstyrker vil spille en mindre rolle, mens stor sjømakt basert på evnen til raskt å overføre slagkraft fra hav til land blir det

sentrale. Denne nye strategien er skreddersydd for å forsvare USAs interesser over store deler av kloden, men tilfredsstiller på ingen måte vest-europeiske politikere krav om amerikansk stasjonering av styrker, eller utstrakt forhåndslagring av utstyr.

Det kan se ut som USA trekker seg tilbake til «Festung Amerika» for å styrke sin posisjon i påvente av en ny oppdeling av verden. Christer Lundgren i Gnistan setter det på spissen ved å skrive: «Tenker Washington på å gi Kremli frie hender i f.eks. Norden, Balkan, og Sør-Asia i bytte mot at roen garanteres i Mellom- og Sør-Amerika, Sør-Afrika og Stillehavsområdet? Kommer Vest-Tyskland til å bli «nøytralisert» mot at Sovjet overgir Kuba?» Dette er sjølsagt spekulasjoner. Sovjet kan ikke garantere USA ro i Latin-Amerika, USA kan ikke gi Sovjet frie hender på Balkan. Men skammelige avtaler over hodet på små nasjoner er ikke noe nytt i verdenshistorien.

BB

samtidig over Atlanteren, og ytterligere 100.000 mann på mindre fly med en mellomlanding eller to. Teoretisk kan hele denne flåten fly en tur i døgnet, men praktisk iallefall 3-4 turer i uka. På to-tre uker skulle man ha kunnet overføre rundt 1 million mann.

Utstyr: Stridsvogner

Det er en populær misforståelse at Sovjet er så totalt overlegen NATO når det gjelder stridsvogner og andre pansrede kjøretøy. I Sentral-Europa har NATO 12.600 stridsvogner. (pluss litt over 100 i Norge og 7600 i Sør-Europa, ialt 20.700) Sovjet har 10.500 i Øst-Europa, hvorav 9.100 i divisjonsoppsettninga pluss reserve på vel 1.500.

For NATO er dette de vognene som står i Vest-Tyskland, Be-Ne-Lux, Danmark og Frankrike, for Sovjet de som står i Øst-Tyskland, Polen, Tsjekkoslovakia og Ungarn.

For NATO inkluderer det altså de forhåndslagte vognene, men ikke de britiske som ikke står i Vest-Tyskland.

I tillegg har Øst-Tyskland, Polen og Tsjekkoslovakia 8.500 str.vogner. Sovjet kan dessuten mobilisere og overføre ytterligere 17.000 vogner fra de vestlige deler av Sovjet (Ekskl. Kaukasus, Turkestan, Afganistan, inklusive fra Kola, Ural, Volga, Svartehavet) slik at totalen kommer opp mot 30.000.

NATO har ytterligere 7.000 stridsvogner i USA, Kanada og England, slik at denne totalen også begynner å nærme seg 30.000.

Det mest interessante tallet for NATO, er det antallet som står i Vest-Tyskland, Belgia, Nederland og på Jylland i Danmark, ikke inkludert de forhåndslagte amerikanske vognene. Dette er de styrkene som vil komme i umiddelbar kontakt med et sovjetisk overraskelsesangrep og NATO-antallet er ca. 9.500. De 30 sovjetiske divisjonene i Øst-Europa har som før sagt en divisjonsoppsettning på 9.100.

Konklusjonen er at Sovjet ikke har noen overvekt av stridsvogner i Sentral-Europa før unnsetningsdivisjonene begynner å ankomme fra de

SOVJET OG KRIGEN

vestlige deler av Sovjet. Da vil de ha overvekt, men kun på grunn av at de trekker styrkene vekk fra Nord- og Sør-Europa og inn i Sentral-Europa, og fordi NATO eventuelt ikke gjør det.

Partenes flystyrker i Europa:

Når det gjelder fly tilstede i Sentral-Europa, har NATO både et kvalitativt og kvantitativt overtak over Sovjet. Det kvantitative overtaket skrumper kraftig inn hvis vi også regner med de andre Warszawa-paktlandenes flystyrke. Både USA og Sovjet har mulighet for overføring av store styrker til Sentral-Europa, deres totale antall vil framgå bak.

Begge parter har også et enormt antall luftvernraketter, og flesteparten av disse er mobile. Likevel vil en forsvarer ha fordeler framfor en angriper, nettopp på grunn av at hans luftvern ofte er på marsj, i dårlige posisjoner, og at det tyngste utstyret må etterlates. En angriper kan derfor få problemer med å opprettholde den nødvendige kontrollen med luftrommet over sine avdelinger, og jagerfly må overta mye av ansvaret.

Det er for Sovjet en lite heldig løsning. De vil i større eller mindre grad miste den direkte kontrollen og oversikten over luftrommet lokalt, ha problemer med å dirigere jagerflyene, og uten kontroll over luftrommet, kan ikke en pansret avdeling operere idag.

En angriper vil derimot ha mulighet til å ta fiendens flyplasser, og derved frata han mange av de viktigste basene. Han kan også etter en tid stasjonere egne fly på disse, men det betinger full kontroll over området og mulighet til å overføre alt utstyret som en flyskvadron trenger i kamp.

Partenes flåter

Kart 4 viser tydelig Sovjets maritime problemer med sine innelukkede flåter, og deres avhengighet av å forsere trange streder for å kunne operere på havene. NATOs strategi går ut på å stenge disse passasjene, for så å nedkjempe de som eventuelt trenger gjen-

nom etterhvert. NATO opererer med både indre og ytre linjer ved disse passasjene, og foruten å prøve å stenge de ytre, vil de bruke de indre til å sinke, mellomrommet blir da en kampsone.

Den indre linjen i nord går mellom Norge og Svalbard, og ansvaret for den ligger på norske fly, og amerikanske atomubåter. Den ytre linjen går mellom Grønland, Island og Skottland, kalles GIUK, og ansvaret for å holde den ligger på amerikanske fly på Island, britiske fly fra Skottland, samt amerikanske og britiske marinefartøyer i området. Området er overvåket både med satelitter, fly, ubåter og hydrofonkjeder under vannet.

Det finnes en rekke eksempler på at selv om opplysninger om et kommende angrep var tilgjengelige, ble de ikke reagert på. Eksempler er det tyske angrepet på Norge i 1940, og på Sovjet i 1941.

Den indre linjen i det midtre avsnittet går i Østersjøen bak Bornholm. Ansvaret for denne linjen ligger hos Vest-Tyskland og Danmark med jagerbombere, MTB'er og ubåter. Den ytre linjen går over Skagerak mellom Danmark og Sør-Norge, og denne skal forsvares av fly fra Norge og Danmark, samt unnsetningsfly fra USA, i tillegg til vest-tyske og danske skip. Sovjets Østersjøflåte skal også hindres å trenge gjennom den engelske kanal, Belgias ansvar, samt å trenge nordover ut av Nordsjøen, England og Norges ansvar, med hjelp av USA.

I sør går den innerste linjen mellom Bosporos og Egeerhavets ytre del. Ansvaret for dette ligger hos Hellas og Tyrkia, med amerikansk hjelp. Den østre delen av Middelhavet blir kampsone, med to sperrelinjer henholdsvis mellom Italia og Tunis, og ved Gibraltar.

Foruten Hellas og Tyrkia, har Italia ansvar for Middelhavet, i tillegg til halvparten av Frankrikes og Spanias flåter.

Atlantehavet skal dekkes av flesteparten av den britiske og nederlandske flåte, resten av Frankrikes og Spanias flåter, og Portugals og USAs.

Sovjets styrke ligger i Nordflåten, som disponerer nesten tredjeparten av de havgående overflateskipene, rundt 40, og nesten halvparten av angrepsubåtene, rundt 130. Nordflåten har større rom for manøvrering, og større mulighet for å slippe ut, enn de andre flåtene i Europa.

NATO har en langt større styrke enn dette i Atlanteren, rundt 200 overflateskip og over 80 ubåter. De er spredt over et stort område som dekker hele Nord-Atlanteren, og vil få problemer med å konsentrere slagkraftige enheter raskt. Likevel skulle det la seg gjøre å hindre sovjetiske overflateskip å operere i Atlanteren. Det er trolig at Sovjets operasjonsområde ikke strekker seg vest for GIUK-linjen, men tvert imot at de selv vil prøve å holde denne linjen. Sovjet vil prøve å dominere Nordsjøen, Norskehavet og Barentshavet, og overlate Atlanterhavet til ubåtene sine. Uten baser på Island, vil de heller ikke kunne komme ut i Atlanteren med fly, og uten baser i Norge, Sverige eller Danmark, vil de ha problemer med å operere i Nordsjøen.

Sovjets Østersjøflåte er liten, og består hovedsakelig av fregatter og korvetter som ikke egner seg for lengre oppdrag ut i åpent hav. Uten å kontrollere et eller flere av landene i Skandinavia, vil ikke denne flåten kunne operere utenfor Østersjøen. Også i dette området må Sovjet, eventuelt sammen med DDR og Polen, finne seg i å være underlegne både i sjøen og i lufta.

Middelhavet vil bli svært problematisk for Sovjets Svartehavsflåte. De vil kunne trenge ut fra Svartehavet, men siden de også på denne fronten er underlegne, er vel det meste de kan håpe på å skyve NATO-styrkene så langt vest som mulig, å iallefall kunne

SOVJET OG KRIGEN

DET NYE TYSKLAND

«Hva føler vest-tyskere når de ser Katarina Witt eller andre øst-tyskere vinner OL-gull?

Den første reaksjonen er skuffelse over at de er så gode, at vi ikke er det. Den andre reaksjonen, sterkere enn før, er at uansett så er det en tysker som vinner!
(Hans-Jochen Vogel, News-week 26. mars -84).

Gjenforening av den tyske nasjonen! Det vi si gjenforening av familier, to deler av en kultur, folk med samme språk, - for ikke å snakke om økonomisk gjenforening, - alt dette har inntil nylig vært ikke-tema i tysk politikk. Før eller seinere måtte demningen bryte. For Tysklandsspørsmålet er viktig ikke bare for Tyskland og Europa, men for forholdet mellom supermaktene og følgelig for det vi i Europa pleier å kalle internasjonal politikk.

Hva er et forent Tyskland? Det er en stormakt med nærmere 80 millioner innbyggere, vesentlig større enn Storbritannia (56 mill.) og Frankrike (54 mill.) og vesentlig mindre enn USA og Sovjet med nesten 3 og 4 ganger så mange innbyggere. I areal utgjør «Tyskland» 356.000 km², mens Frankrike er større (544.000 km²) og Storbritannia er vesentlig mindre (244.000 km²).

«Tysklands» anslåtte BNP¹ er i overkant av 800 ma. \$ pr. år, mens Frankrike har 537 og Storbritannia 473 ma.\$.

Som vi ser vil et forent Tyskland befolkningsmessig og økonomisk bli kvalitativt større enn de andre europeiske stormaktene.

Sammenlikna med supermaktene har USA et BNP som er mer enn tre ganger så stort (3.000 ma.\$) mens Sovjets BNP er anslått til rundt 1.500 ma\$, dvs. omlag dobbelt så stort som et forent Tysklands bruttonasjonalprodukt.

Går vi litt under denne overflata, finner vi at den økonomiske styrken til «Tyskland» har vokst kraftigere enn alle de andre, inkludert supermaktene. Og «Tyskland» har vokst raskest i sammenlikning med Frankrike og Storbritannia.

Tysklands tradisjonelle orientering har vært sør- og østover. Sånn sett er etterkrigstida et unntak mer enn regelen. Handelen har vært mer knytta til Russland og Balkan enn til England og USA. Når Sovjet/Balkan i fjor for første gang utgjorde den største delen av den Vest-Tyske utenrikshandelen, understreker det at denne orienteringa ikke ble begravet i Berlins ruiner i 1945.

Endelig har vi «Tysklands» politiske posisjon.

Med røtter på begge sider av jernteppet, som den største europeiske nasjonen vil «Tyskland» framstå i en nøkkelposisjon for ethvert lands forhold til land på andre sida av jernteppet. I denne nøkkelrollen ligger det et mulig grunnlag for at Tyskland kan spille supermaktene ut mot hverandre til egen fordel, få en lederpo-

SOVJET OG KRIGEN

sisjon i en drøm om et nøytralisert Europa og være den dominerende økonomiske staten i et Europa med et sammenslått Comecon (minus Sovjet) og EF. Den økonomiske krisa gir sånne vyer vinger å fly med, ikke bare for vest-tysk monopolkapital.

Willy Brandts Ostpolitikk på 70-tallet var innhylla med

visjoner om avspenning og nedrustning. Akkurat dette blir ikke tonet ned når Hans-Jochen Vogen og Erik Hønecker omfavner hverandre med gjensidige forsikringer om at Øst- og Vest-Tyskland utgjør et «ansvarlig felle-skap» i arbeidet med avspenning i Europa.

Dette blir desto viktigere

Forts. side 32

dominere den østlige delen av Middelhavet.

Konklusjon:

En oversikt som denne kan bare gi enkelte indikasjoner på spørsmålene vi stilte i begynnelsen, ikke noe helhetlig svar. Hadde vi hatt ti ganger så mye plass til rådighet, ville bildet blitt noe klarere, men fremdeles ikke nok til å kunne si med *sikkerhet* at Sovjet virkelig vil kunne slå NATOs styrker i Europa.

Det vi burde gått mer inn på, var slike ting som hvem som styrker seg og hvem som svekkes militært nå, og ikke bare sett på hvordan stillingen var idag. På dette området har det skjedd store forandringer siden slutten av syttiårene. USA har snudd den negative utviklingen i forhold til Sovjet på flere områder, ikke minst når det gjelder nybygginger innen marinen og flyvåpenet. Sovjets byggeprogram har gått drastisk ned i denne perioden, særlig skipsbyggingen, mens USAs har gått like drastisk opp. I løpet av de siste 24 år har USA bygget over 210 havgående overflateskip, Sovjet rundt 90. Mens USAs nybygginger nå er oppe på nivået fra sekstitallet igjen, er Sovjets *nede* på nivået fra denne perioden. Syttiårene var et tiår hvor Sovjet styrket seg enormt, og USA gikk tilbake, denne utviklingen er klart snudd nå.

Det er dette som har vært vårt problem de siste årene. Vi har ikke sett, eller vi har ikke villet se, at ting har endret seg fra ti-femten år tilbake. Men dette har ikke slått ut til Norges fordel. Norge har ikke vært istand til å møte den økende sovjetiske trusselen slik som USA og delvis andre NATO-land har klart de siste årene. Norges stilling er derfor klart forverret.

Selv om USA og deler av NATO har skjerpet seg militært, har Sovjet likevel tatt kraftig innpå. Den relative balansen på det kjernefysiske området, gjenspeiles også for stor del på det konvensjonelle området i Europa. Selv om de store havene fremdeles ligger utenfor Sovjets kontroll, er de nå istand til å kunne utfordre NATO i

SOVJET OG KRIGEN

slike områder som Norskehavet, de indre deler av Middelhavet, Østersjøen og Japanhavet.

Sentral-Europa er ingen potensiell krigsskueplass nå. Det er andre steder på kloden som utmerker seg langt mer, eksempelvis Midt-Østen og deler av Asia. USA ser også ut til å invol-

vere seg mer og mer i andre deler av verden enn Europa. Det kan tyde på at de oppfatter disse områdene som mer økonomisk interessante, og/eller at de oppfatter Europa som tilstrekkelig stabilt. Før hadde USA alltid håpet om å skyve Sovjet tilbake fra Øst-Europa, dette har de nå gitt opp.

Det er godt mulig at USA kommer til å trekke flesteparten av bakkestyrkene sine vekk fra Europa innen år 2000, og at også andre NATO-land trekker seg tilbake fra Vest-Tyskland. Det er også godt mulig vi kommer til å få se en drastisk tilnærming mellom Øst- og Vest-Tyskland hvis dette skjer,

FRANKRIKE VIL FORSVARE FRANSK JORD TIL SISTE TYSKER

Et nøytralt Tyskland, eller Tyskland i allianse med Kreml, er den største hodepinen for utenriksdiplomatene i Paris. I den franske forsvarsstrategien fungerer Tyskland som en buffer mot øst. Frankrike stasjonierer divisjoner i Vest-Tyskland for å bidra til forsvaret mot en russisk framrykking vestover. Når det sies at «Frankrike vil forsvare fransk territorium til siste tysker» er det ikke så langt fra sannheten. Enhver utvikling som kan svekke den tyske buffer møter bekymring i Paris. De franske forsøkene på å styrke det europeiske samarbeidet må sees i

lys av dette. Frankrike ønsker å styrke det europeiske samarbeidet for å hindre at Tyskland kommer på gli.

Denne «bufferstrategien» minner mye om den franske politikken før den 2. verdenskrig. Da var det Belgia som skulle fungere som buffer mot Tyskland. Den franske planen var å la Frankrikes viktigste forsvarslinje gå midt i Belgia. Franske styrker skulle overføres til Belgia for å forsvare fransk territorium derfra. Men hvis denne forsvarslinjen falt ville veien til Paris stå åpen. Da Belgia sa opp avtalene med Frankrike rett før den 2. verdenskrig betydde det en alvorlig svekkelse av Frankrikes sikkerhet. Frankrike frykter nå at et «nøytralt» Tyskland i allianse med Kreml skal få de samme virkningene.

Det andre hovedelementet i den franske forsvarsstrategien mot Tyskland før den 2. verdenskrig var Maginot-linjen. Frankrike satset enorme summer på å bygge en sterk og ugjennomtrengelig festningsvoll på grensen mot Tyskland. «Franskmenn skulle ikke lenger dø i en skyttergravskrig

som under den 1. verdenskrigen». Men også dagens franske forsvarsstrategi er preget av å satse alt på ett kort. Før den annen verdenskrig var det Maginotlinjen - i dag er det atomvåpen; den franske «Force de frappe». I følge dagens franske forsvarsstrategi vil taktiske atomvåpen, utplassert i det østlige Frankrike, bli avfyrt - i et eneste smell - som en advarsel mot en framrykkende fiende. Hvis framrykkingen fortsetter skal Frankrike bruke sine langtrekkende atomvåpen - igjen alle på en gang - mot russiske byer. Men det er mer enn tvilsomt om Frankrike vil avfyre sine raketter mot russiske byer hvis den russiske arméen strømmet gjennom Vest-Tyskland mot Rhinen. Ingen fransk president vil risikere en russisk atomgjengjeldelse. Alternativet er kapitulasjon. Dagens franske atomstrategi er derfor like dårlig som mellomkrigstidens Maginot-linje. Også for det franske folket må derfor kravet være: et sterkt, uavhengig og konvensjonelt forsvar.

BB

FLYSTYRKENE

Sovjetiske flystyrker i Øst-Europa

I Øst-Tyskland:

9 jagerregimenter: 380 fly
9 jagerbomberegimenter: 380 fly
3 oppklaringsregimenter: 125 fly.
Totalt: 890 fly.

I Polen:

5 angrepsregimenter: 160 fly.
Totalt i Øst-Europa: 1050 kampfly.

NATOs flystyrker i Sentral-Europa:

I Vest-Tyskland:

Tyske: 30 skvadroner med 600 kampfly.
Amerikanske: 16 skvadroner med 315 kampfly.
Kanadiske: 3 skvadroner med 40

I England:

Britiske: 20 skvadroner med 440 kampfly.
Amerikanske: 15 skvadroner med 280 kampfly

I Nederland:

Nederlandske: 9 skvadroner med 180 kampfly.
Amerikanske: 1 skvadron med 18 kampfly.

Belgia:

8 skvadroner med 160 kampfly.

Danmark:

6 skvadroner med 110 kampfly.

Frankrike:

40 skvadroner med 550 kampfly.

Totalt: 2850.

Forsterkninger fra USA til COB-flyplasser i Vest-Europa:

60 skvadroner med 1400 kampfly.
5 hangarskip med 350 kampfly.

USAs flyvåpen:

3700 kampfly i det taktiske flyvåpen.
100 konvensjonelle bombefly.
430 kampfly i marinekorpset.
1450 kampfly i marinen.
260 kampfly i NORAD.
Totalt USA: 6000 kampfly.

De østeuropeiske landenes flyvåpen:

Øst-Tyskland:

23 skvadroner med 350 kampfly.

Tsjekkoslovakia:

32 skvadroner med 440 kampfly.

Polen:

55 skvadroner med 700 kampfly.

Ungarn:

6 skvadroner med 140 kampfly.

Totalt: 1500 fly + 140 ungarske fly.

Supermaktenes flystyrker globalt:

1. Interkontinentale bombefly:

Sovjet: 150 Tu-95 og Mya-4.
USA: 340 B-52D/G/H.

2. Kontinentale bombefly:

Sovjet: 980 Tu-22M, Tu-22 og Tu-16.
USA: 60 FB-111A.

3. Angrepsjagere & lette bombefly:

Sovjet: 400 Su-24.
USA: 800 F-111 og A-6.

4. Jagerbombere:

Sovjet: 2800 MiG-21, MiG-27, Su-7, Su-17 og Yak-28.
USA: 3500 F-4, F-16, F-18, F-105, A-4, A-7 og AV-8.

5. Panserjagere:

Sovjet: 25 Su-25.
USA: 700 A-10.

6. Sovjet: 3600 MiG-23, MiG-25, Su-9/11, Su-15, Tu-28 og Yak-28.
USA: 2350 F-5, F-14, F-15 og F-106.

7. Transportfly:

Sovjet: 750 An-12, An-24/26, An-22 og Il-76.
USA: 1410 C-130, C-141 og C-5.

8. Anti-Ubåtfly:

Sovjet: 250 Be-12, Il-38 og Tu-95.
USA: 680 P-3 og S-3.

9. Tankfly:

Sovjet: 150 Tu-16, Mya-4 og Il-76.
USA: 630 KC-135 og KC-10.

10. Angrepshelikoptere:

Sovjet: 800 Mi-24
USA: 1500 Ah-1 og AH-64

11. Transporthelikoptere:

Sovjet: 2200 Mi-4, Mi-6, Mi-8 og Mi-26.
USA: 6000 UH-1, UH-60, CH-46, CH-47, CH-53 og CH-54.

12. Anti-ubåthelikoptere:

Sovjet: 270 Ka-25 og Mi-17
USA: 500 SH-2, SH-3 og SH-60.

13. Diverse helikoptere:

Sovjet: 600 Mi-1 og Mi-2.
USA: 2600 OH-6 og OH-58.

SOVJET OG KRIGEN

men da på betingelse av at Sovjet trekker seg ut av DDR. Dette vil ikke være til Sovjets fordel. De kommer ikke godvillig til å bli med på en avtale om

at NATO trekker seg ut av Vest-Tyskland og de trekker seg ut av Øst-Tyskland. da kommer de til å få se en tredje supermakt midt i hjertet av Europa, i

tilfelle en tysk samling, og det har de hatt dårlige erfaringer med to ganger før.

Likevel er ikke den nåværende delingen og okkupasjonen av Europa mulig å opprettholde i all framtid. Like lite som Sovjets eget samfunnssystem kan overleve til tidenes kveld, eller kapitalismen som sådann. Store endringer må skje, men sansynligvis ikke i form av noen «Krig innen 1985», eller 1995, i den form vi har tenkt oss. ■

Noter:

DIVISJON: En armeformasjon bestående av to til fire brigader eller regimenter, og underlagt et KORPS eller en ARME. I de fleste store land er divisjonen den minste selvstendige enheten som innehar alle de taktiske og administrative støtteenheter, og som derfor er i stand til å kjempe alene.

De vestlige divisjonene består av noe over 16 000 mann, de østlige av 12–13 000 mann.

En stridsvognndivisjon har oftest 2–3 stridsvognbrigader/regimenter og en infanteribrigade/regiment.

En mekanisert eller motorisert infanteridivisjon har det omvendte antallet brigader/regimenter.

DIVISJONSEKVIVALENT er ingen formasjon, men for enkelthets skyld kaller vi tre selvstendige brigader for en divisjon når vi skal telle dem sammen.

Kart 4 viser partenes flåtestyrker gruppert etter innsatsområder. I motsetning til den tallmessige oversikten over styrkene, vises denne med vektall for de forskjellige skipsklasser.

Vektallene er regnet ut etter deplase-ment, altså vekten på fartøyene.

På plansjen er antallet skip av hver gruppe multiplisert med vektallet, og hvert «skip» representerer 50 vektenheter. Svarte skip er fra Warszawapakten, hvite fra NATO.

USA og Sovjets stillehavsflåter er tatt med for å få en helhetlig oversikt.

MARINEFARTØYER

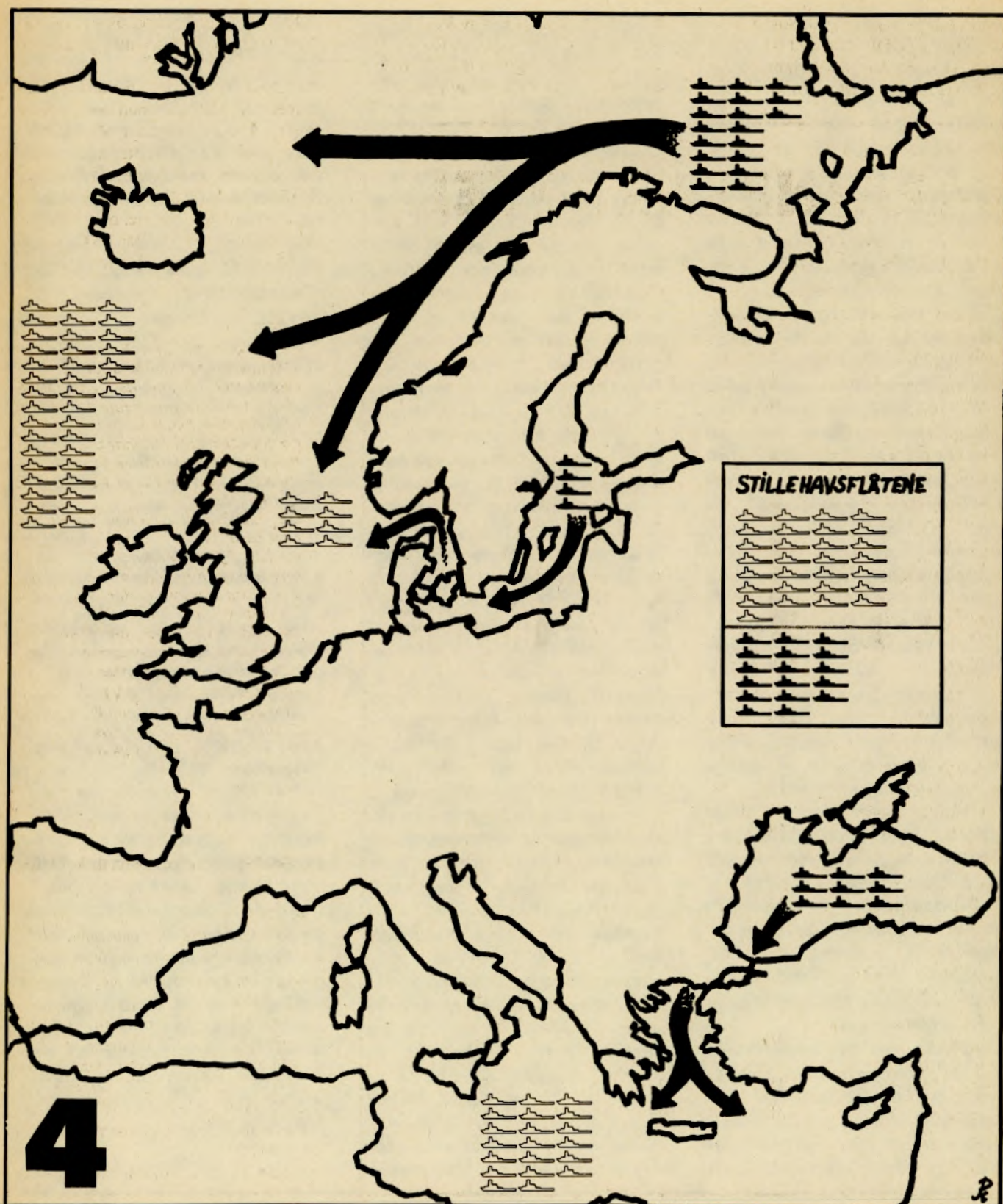
Havgående skip: Nato USA Sum Sum Sovjet War-pact Forhold

Hangarskip, atom-drevne:		4	4	0			
Hangarskip, store:	2	10	12	0			
Hangarskip, små:	4		4	3	3		
Sum	6	14	20	3		6,7:1	
Slagskip		1	1	0			
Helikopterkryssere	2		2	2	2		
Rakettkryssere, atomdrevne		9	9	1	1		
Rakettkryssere			0	8	8		
Sum	5	29	34	37	37	1:1,1	
Rakettjagere	38	68	106	44	43	1	
Jagere	65	3	68	22	22		
Rakettfregatter	109	83	192	32	32		
Fregatter	57	26	83	5	1	4	
Sum	269	180	449	103	98	5	4,4:1
Sum total	280	223	503	143	138	5	3,5:1
Angrepsubåter, atomdrevne	13	90	103	110	110		
Ubåter, dieseldrevne	128	5	133	166	160	6	
Sum	141	95	236	276	270	6	1:1,2
Sum total:	421	318	739	419	408	11	1,8:1

Mindre fartøy, Kystfartøy:

Korvetter, anti-ubåt	20		20	161	150	11	
Rakettbåter/MTB'er	118	6	124	195	157	38	
Sum	138	6	144	356	307	49	1:2,5

SOVJET OG KRIGEN

SOVJET OG KRIGEN

Forts. fra side 27

fordi det er på denne måten det er mulig å vinne brei støtte blant folk i «Tyskland» for en gjenforening.

Fred og normalisering av forholdet mellom menneskene i de to delene av Tyskland er et sterkt ønske som kan overskygge de hardeste motforestillingerne.

Men det er neppe forholdet mellom de to delene av det tyske folket Vogel, Strauss og deres øst-tyske kolleger har i tankene med et forent Tyskland. Gjenforeninga av to deler kapitalistisk Tyskland vil bli et sterkt, imperialistisk Tyskland, ei stormakt som vil dominere europeisk politikk. Gjenforeningspolitikken er blitt drevet fram av økonomiske krefter med ekspansive visjoner. Sosialdemokratenes imperialistiske politikk skal tjene monopolborgerskapet, i øst og vest, langt mer enn arbeidsfolk på begge sider av det som idag er ei ugjennomtrengelig grense.

Willy Brandt anslo i 1982 at gassrørledningen fra Sibir betydde oppdrag for 130 millioner arbeidsplasser i Vest-Tyskland. Målt i arbeidsplasser betydde disse oppdragene pluss/minus 1 million arbeidsplasser. Det er med andre ord store kapitalmengder som står på spill.

Jeg har gitt en beskrivelse av en drøm som sitter djupt i vest-tyske politikeres bevissthet, som står fram som grunnlaget for ekspansjon for den vest-tyske kapitalen.

Dette er en faktor i europeisk politikk som det ikke er mulig å overse, et tabu-område som spiller en sentral rolle for å forstå Vest-Tysk økonomi og politikk.

Denne drømmen er drivkrafta i en politikk som øker faren for en storkrig i Europa. Dette er en politikk som vil «finlandisere» Vest-Tyskland, øke splittelsen mellom de vest-europeiske landa og øke det økonomiske grunnlaget for Sovjet og Warszawapaktens militærmaskin. Dette er et godt eksempel på hvordan de kort-siktige profittinteressene til det vest-tyske borgerskapet står i motsetning til behovet for å forsvare den tyske sjølråderetten. Denne sjølråderetten er idag først og fremst nedfelt i Vest-Tysklands uavhengighet mens den andre delen av Tyskland er en halvkoloni under sosialimperialismen. Det er med andre ord sløtt ikke interessene til det tyske folket å gjennomføre forsoningspolitikken som statslederne i Bonn og Berlin legger opp til. Ønsket om gjenforening og uavhengighet, kan få en helt motsatt effekt, - en reell sovjetisk okkupasjon, som knekker all tysk uavhengighet.

Frankrike og Storbritannia vil jobbe mot en gjenforening. Årsaken vil først og fremst være frykt for et sterkt Tyskland. Framstøtene vil være forskjellige. Blant annet må vi se Frankrikes nye militære innsats styrker i Vest-Tyskland som

et forsøk på å demme opp. Mens EF i dag er splittet med Storbritannia i opposisjon, vil kravet om vest-tysk økonomisk innsats i EF trolig bli et større stridsspørsmål etterhvert, med Frankrike og Storbritannia som parhest.

Å tro at Erik Hoenecker er uttrykk for en bevisst løsrivningstendens i forholdet til Sovjet, er tvilsomt. Sovjets grep om Øst-Tyskland er sterkt og Øst-Tyskland har en sterk posisjon i Øst-blokk. En virkelig bevegelse for nasjonal løsrivelse fra Sovjet, à la Solidaritet i Polen, kan forrykke hele bildet 180 grader. Sammen med sunne bevegelser i andre øst-europeiske land, kan en sann bevegelse være ei kraft mot sosialimperialismen. Men dette vil vel og merke ikke være en bevegelse for økt økonomisk samrøre med Sovjet, men en kamp mot Sovjetisk utbytting og mest sannsynligvis en kamp mot sovjetiske soldater.

Når Vogel i et intervju med Newweek sier at «Vi føler vi er en nasjon!», er scenesetpet gått opp for et helt nytt drama. Det er nødvendig å analysere dette, forstå hvilke aktører som er på scenene, reiste spørsmål om utgangen av stykket. Denne ytringen er et ledd i denne vurderinga. Jeg hevder altså at vi ser opptakten til en klassisk tragedie, mens andre ser en romanse med lykkelig slutt.

Per Gunnar Gabrielsen

AMG og Meyer

Hva er forskjellen mellom Trygve Bratteli og Håkon Meyer?

I Røde Fane 3/84 irriterer Torbjørn Eng seg over at vi sammenligner AMG med enkelte «revolusjonære sosialister» som under siste verdenskrig endte som landsforrædere. Vårt poeng var «at de delene av venstresida som avviser nødvendigheten av å forsvare de små nasjonenes nasjonale uavhengighet, raskt står i fare for å havne i samme posisjon.» Vi sier ikke at AMG nødvendigvis vil komme i en sånn situasjon - men det politiske grunnlaget peker i den retninga. Bemerkelsesverdig mange trotskister endte i denne sørgelige situasjonen før og under forrige verdenskrig.

Torbjørn Eng forklarer at han er mer interressert i at Håkon Meyer forrådte sin klasse enn at han ble landsforræder. Vi for vår del er både inte-

ressert i hvorfor folk blir reformister og hvorfor de blir landsforrædere. Trygve Bratteli og Håkon Meyer var begge reformister og sosialdemokrater. Den ene var litt rødere i kanten enn den andre - han stod på god fot med Trotsky. Men Trygve Bratteli forsvarte Norges nasjonale uavhengighet da tyskerne okkuperte - Håkon Meyer gjorde det ikke. Akkurat da var det lite interessant om den ene var litt rødere enn den andre - hovedspørsmålet var om Norge skulle ta opp kampen mot okkupantene.

Hvorfor endte Håkon Meyer, og ikke Trygve Bratteli, som medlem av NS? Det kan jo ikke være fordi Meyer ble reformist - det var de jo begge. Hans reformisme var altså forskjellig fra Brattelis reformisme. Derfor er det viktig å finne ut hvorfor han ble en *reformistisk* landsforræder, og ikke en *reformistisk* forsvarer av den nasjonale uavhengigheten. Eng antyder at årsaken kan ligge i at Meyer var opportunist. Det kan diskuteres. Men det var også elementer i hans politiske grunnsyn som pekte fram mot hans rolle under okkupasjonen. Da viktige deler av arbeiderbevegelsen skiftet linje i synet på forsvaret under presset fra den tyske ekspansjonen forble kretsen rundt Meyer «anti-militaristisk». Selv ikke om en stormakt okkuperte Norge, skulle arbeiderklassen forsvare den nasjonale uavhengigheten - arbeiderklassen skulle benytte anledningen til å vende våpnene mot sitt eget borgerskap. Dette er et typisk eksempel på en manglende forståelse av «nødvendigheten av å forsvare de små nasjonenes nasjonale uavhengighet.»

Og poenget er jo at AMG er enig med Håkon Meyer så langt! Eng skriver feiende flott: «Vi vil bekjempe den sovjetiske imperialismen like mye som den norske og vestlige imperialismen». Han mener AKP støtter «sin egen blokk» når vi går inn for et sterkt nasjonalt uavhengig forsvar. AMG skal også vende våpnene mot sitt eget borgerskap hvis Norge blir okkupert.

Så trekker Eng opp trumfkortet fra

ermet: man kan ikke slå AMG i hardt-korn med Meyer fordi «Meyers anti-militarisme var ikke revolusjonær, men i høy grad reformistisk.» Men en revolusjonær anti-militarisme derimot... Men selv om Meyer gikk bort fra standpunktet om «å vende våpnene mot sitt eget borgerskap», forandret han ikke mening i hovedspørsmålet. Etter den tyske okkupasjonen av Norge, så han det som en viktigere oppgave å forsvare arbeiderklassens (umiddelbare økonomiske) interesser enn å forsvare Norges nasjonale uavhengighet. Det tvang han inn i et samarbeid med okkupasjonsmyndighetene. AMGs linje (som var Meyers inntil den tyske okkupasjonen av Norge) med å «vende våpnene mot borgerskapet» og ikke mot okkupasjonsmakta (eller mot sovjetisk, norsk og vestlig imperialisme «like mye») vil få akkurat den samme virkninga. Motstanden mot okkupasjonsmakta vil bli svekket og frigjøringa av Norge utsatt. Borgerskapet vil bli den ledende (vaklende) krafta i motstandsarbeidet og den sosialistiske revolusjon blir skjøvet inn i en fjern framtid.

Björgulv Braanen

Kina

I Røde Fane 3/84 har Ulf Arnesen en anmeldelse av mitt hefte fra 1982 «Trekk ved kinesisk økonomi», sammen med en anmeldelse av Jan Myrdals bok «Kinesisk landsby 20 år senere».

Debatten om Kinas økonomi er viktig, ikke minst fordi den berører svært mange sentrale prinsippsspørsmål om sosialismens muligheter og problemer, og ikke minst en avklaring av hva en mener med begrepet. Selv om disse spørsmål ikke behandles direkte, håper jeg at min beskrivelse kan komme til nytte.

Formålet med mitt hefte var i første

DEBATT

rekke å beskrive de reelle økonomiske problemene Kina har møtt, og hvordan myndighetene forsøker å løse dem.

Det ligger selvsagt ikke i dette noen avvisning av at det finnes andre måter å forsøke å løse disse problemene på. Det er derfor ikke grunnlag ut fra artikkelen å konkludere slik Arnesen gjør: «*Mønnesland står her på den motsatte linje: Politikken er nødvendig*».

Dette burde Arnesen innsett. Han bringer et langt sitat hvor jeg beskriver utviklingen for kollektivjordbruket, hvordan produktivkrefte-
tene utvikler seg raskt mens produksjonsmidlene henger etter, og hvordan dette nå løses med å reversere politikken. Men umiddelbart før dette sitatet skriver jeg: «Men hva skjer hvis produksjonsforholdene ut-

Artikkelforfatteren har i sitt hefte «*Trekk ved kinesisk økonomi 1982*», beskrevet Kinas økonomiske utvikling. Viktig her er de store endringene i produksjonsforholdene, mens produktivkrefte og det økonomiske nivået har endret seg lite.

vikler seg svært raskt, uten at produktivkrefte følger etter? En framherskende kinesisk oppfatning er at det var dette som hendte under det store spranget og under kulturrevolusjonen». Og umiddelbart etter det lange sitatet Arnesen gjengir, skriver jeg: «Tilsvarende er oppfatningen nå at også det sentraliserte planleggings-systemet overfor industri, handel, transport etc. var en for rask utvikling av produksjonsforholdene». Tydeligere kan det vanskelig påpekes at jeg her prøver å beskrive den begrunnelsen som kineserne selv gir.

En annen sak er at jeg videre i artikkelen innser problemstillingens relevans. En av Myrdals tidligere bøker fra Kina (Rapport fra en kinesisk landsby) behandler også dette grundig, og påpeker de farene det har om en går for fort fram. Jeg skriver at mye tyder på at en faktisk gikk for raskt. Men det er på ingen måte gitt hva en da bør gjøre, å gå tilbake, vil også skape problemer.

Arnesen gjengir mine betenkeligheter på dette punkt korrekt. Jeg reiser spørsmålet om den refererte begrunnelsen følges opp i den forstand at politikken kan forventes å snus igjen når produksjonen har utviklet seg videre. Det er mer rimelig å tro at begrunnelsen heller blir brukt for å legitimere en kurs som vil bli fulgt helt til det blir politisk makt bak en ny kursendring eller omveltning. Dette behandles på s.25 i artikkelen. Videre beskriver jeg på s.27 og 28 den inntektsfordelingen som den nye politikken medfører, med raskt økende ulikheter spesielt på landsbygda.

Det burde gå klart fram av dette at jeg deler Myrdals bekymring, som Arnesen gjengir slik: «*Det som bekymrer ham mer, er imidlertid virkningene på lengre sikt: Gjenreiseing av et nytt klassesamfunn*». De konkrete ankepunktene som Arnesen gjengir fra Myrdals bok, er i hovedsak også nevnt i min artikkel. Ut fra dette burde han unngått å framstille oss som motpoler, i hvert fall for disse punktenes del.

Men emnedekningen er helt ulik. Mens Myrdal går inn i en landsby og skildrer utviklinga ut fra en dyp innlevelse, beveger jeg meg i planleggenes og administratørnes verden og opplever landet med bred pensel. Dette gir ulik dekning og stoffbehandling. Jeg er så ubeskjeden å tro at begge innfallsvinkler er nyttige, bare en er oppmerksomme på disse forskjellene og unngår lettvinde påstander om at ulik emnedekning nødvendigvis betyr ulike oppfatninger og konklusjoner. Videre bør en godta en materialistisk fundering over årsakene til de politiske problemene som oppsto og endringer i

den økonomiske og politiske linje, uten at dette må gis en deterministisk tolkning.

Når artikkelen min nettopp beskriver hvordan produksjonsforholdene i Kina har gjennomgått en drastisk utvikling mens produktivkrefte og det økonomiske nivået endret seg lite, og når jeg nettopp behandler valg av økonomisk politikk, problemene med den gamle og den nye kursen etc., burde jeg bli spart for slike håpløse karakteristikker.

Jan Mønnesland

Manifestet er gyldig

Jon Ivar Elstad's artikkel om Den nye klassestrukturen i Røde Fane nr. 1/84 fortjener en kommentar. Slik lyder tre av hans viktigste konklusjoner:

1. «*Det er altså rett og slett uriktig at arbeiderklassen «forsvinner» under den moderne kapitalismen.*» (s.8) 2. «*Men tesen om at den moderne kapitalisme blir et slags middelklassesamfunn...holder ikke* (s.11) 3. «*Industriproletariatet peker seg fortsatt ut som ledende.*» (s.15)

Dette er betryggende viten i disse ulvetider. Det jeg vil ta opp er imidlertid følgende: *Hvorfor trekker Elstad Manifestet inn i framstillingen sin?* Han skriver (s.13): «*Likevel er det klart at de perspektivene Det kommunistiske manifestet tegner av klasseutviklinga ikke holder. En polarisering av samfunnet i to klart atskilte, fiendtlige leire, der skillelinjene mellom borgerskap og proletariat umiddelbart er synlige, er hva Manifestet forutsier.*»

Mønneslands evighetsmaskin

Jan Mønnesland framstår i to artikler (RF nr.2 og 3 1984) som den store forsvaren av marxistisk kriseteori. Hans motstandere levnes ingen ære. Kriseteorien, slik den er fremstilt i partiets nye studiesirkel, kalles for «tragisk». Den seinere tidas diskusjon om kriseteorien blir avfeid som «teoretisk useriøs».

Men hvordan kunne noe så tragisk overhodet passere? Ifølge Mønnesland henger det sammen med en «underlig amerikaner» som heter John Weeks. Denne «underlige amerikaneren» har i sine skrivelser gjort en «logisk feil». Og etter at nå «en person» (hvem? jeg?) har lest denne «underlige amerikaneren», som har gjort en slik stygg «logisk feil», så er følgen at den aktuelle krisedebatten hos oss er «dominert» av denne «logiske feilen». Og Mønnesland streker opp linjene for framtidig debatt: «La oss for framtida ha et mer seriøst forhold til teori og unngå slike motebølger. Da vil vi slippe å måtte lage nye studie bøker hver gang motene skifter.»

Jeg er enig med Mønnesland i at vi må ha et seriøst forhold til teori. Jeg vil f.eks. gjerne ha et seriøst forhold til Mønnesland sin kriseteori, som jeg er helt uenig i. Jeg er forøvrig spent på avsløringen av den «logiske feilen» hos John Weeks, som jo har «dominert krisedebatten» hos oss.

Noen ord om grunnlaget for min egen oppfatning av kriseteorien, slik

Dette er galt. For hva står det i Manifestet? Det står: «Det moderne borgerlige samfunn, som har gått fram av føydalsamfunnets undergang, har ikke oppheva klassemotsetningene. Det har bare satt... nye former for kamp i stedet for de gamle. Vår epoke, borgerskapets epoke, kjennetegnes imidlertid gjennom at den har forenkla klasse-motsetningene. Hele samfunnet spalter seg mer og mer i to store, fiendtlige leire, i to store klasser som står direkte mot hverandre: borgerskap og proletariat.»¹ Altså: polarisering. Marx og Engels snakker ikke om en bevegelse i kapitalismen, eller enda snere: om en bevegelse i Norge på siste halvdel av 1900-tallet (som Elstad's artikkel tar for seg); men om en bevegelse i historien. Det betyr at det i vår epoke ikke fins, som under føydalismen, noen tredjestand som kan stige til herskende klasse. Det betyr at det herfra til evigheten ikke fins mer enn to veier for menneskene. Mao sa det sånn i 1949: «I lyset av erfaringene som er samlet opp i disse førti åra og i disse tjue-åtte åra, må alle kinesere uten unntak helle enten til imperialistens side eller til sosialismens side. Å sitte på gjerdet går ikke, og det fins ikke noen tredje mulighet.»²

Forøvrig kan mye sies om «umiddelbart synlige skillelinjer.» Jeg mener det bl.a. er et spørsmål om den revolusjonære, kommunistiske bevissthetens nivå.

Videre. Elstad skriver (s.15): «Dette peker på at Manifestets idé om at kapitalismen organiserer arbeiderklassen, fordi en større og større del av den konsentreres i storbedriftene, ikke er noen treffende analyse for oss idag. Det finnes desorganiserende trekk.» Dette er også galt. For hva står det i Manifestet? Det står: «Og den sammenslutning som middelalderens borgere med sine bygdeveier trengte århundrer for å skape, får de moderne proletarer i stand med jernbanene på noen få år. Denne organiseringa av proletarene til en klasse, og dermed til politisk parti, blir stadig vekk sprengt av konkurransen mellom arbeiderne

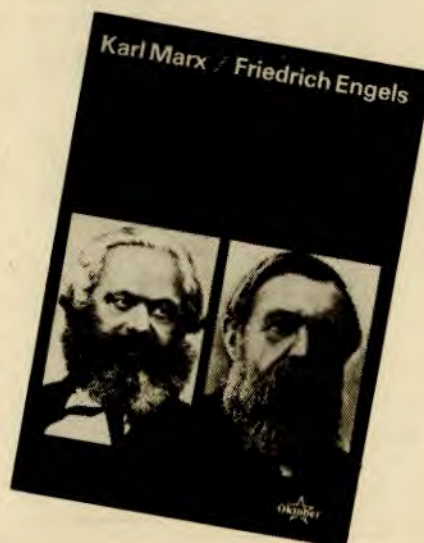
innbyrdes. Men den oppstår alltid på ny, sterkere, fastere, mektigere.»³ Og så videre. Vi ser at Marx og Engels hadde mer enn storbedrifter i tankene da de pekte på organiseringen: jernbanene! Og i dag har vi biler, busser, fly, telefon, satellittoverføring av lyd og bilde osv. osv. Det skal mer enn desorganiserende trekk i utviklinga innen storindustrien i Norge, og klassens spredning på ulike arbeidsplasser i Norge, til for å hevde at kapitalismen ikke lenger organiserer arbeideklassen. Arbeiderklassen er internasjonal.

Men for å ta Norge. Etter min mening er også rasistiske idéer, pornografi, endeløse fjernsynsserier og rusmidler på hvert gatehjørne framstøt fra herskerne for å desorganisere oss. Men det er for sent! For det beste eksemplet på at kapitalismen organiserer arbeiderklassen i dette landet, er ikke det at AKP(m-l) er i framgang? (Tenk på hva borgeren Bjartmar Gjerde ble far til i fjor, da han ville holde RV utenfor valgsendingene i NRK!)

Ola Bog

NOTER:

1. Marx/Engels: Det kommunistiske partis manifest, Oktober 1975, s.22-23
2. Mao: Om folkets demokratiske diktatur, skrifter i utvalg, oktober 1976, s.278
3. Manifestet, s.29

DEBATT

det bl.a. er lagt fram i studiesirkelen. Jeg bygger primært på ganske grundige studier av Kapitalen + mye annen litteratur. Men flere av oss som har jobba noen tid med kriseteori har vært opptatt av å finne en vei ut fra den ufruktbare motsetninga mellom venstrekeynesiansk teori (som jeg mener Mønnesland representerer) og kapitallogisk teori. En vei som både er «ortodoks» fordi den bygger på Marx, men også videreutviklende, fordi den tar opp i seg kapitalismens egen historiske utvikling. De mest lovende tendensene innafor den teoretiske marxismen har vi funnet særlig i det anglo-amerikanske området (forbausende nok), og Weeks er én representant for denne retninga. Ikke den eneste sjølsagt, men en som har vært framhevet av den enkle grunn at han er en av de få som har framstilt dette spørsmålet helhetlig i bokform på relativt lettfattelig og logisk måte. Andre kunne like gjerne vært nevnt, andre som på ei rekke områder pløyer langt djupere enn Weeks gjør. Jeg har nevnt Weeks fordi han har en populær framstilling av emnet. Jeg syns boka hans «Capital and Exploitation» («Kapital og utbytting») burde oversettes.

Men for å komme til saka. Mønnesland har lagt fram sitt syn på årsakene til kriser. I direkte polemikk mot mitt syn. Vi er uenige om det meste. Jeg mener at relativ merverdiproduksjon fører til *den dobbelte effekten av fallende profittrate og motvirkende krefter*. Mønnesland derimot «fører bevis» for at *profitraten stiger*. Argumentasjonen er klassisk: Siden den enkelte kapitalisten vil øke sin profitte gjennom en økning av arbeidsproduktiviteten, vil også alle kapitalister øke sin profitte gjennom å øke arbeidsproduktiviteten. En generell økning av produktiviteten vil føre til at den samfunnsmessige profitraten stiger.

Mønnesland forstår ikke at Marx lov om den tendensielt fallende profitraten er en *samfunnslov*, som framtrer i fordreid form på individplanet, i konkurransen, på markedet. Mønnesland går ikke fra samfunnet til individet, men på tradisjonelt borgelig vis

fra enkeltindividet til samfunnet. Følgelig trur han at en økning i den individuelle ekstra-verdien (den individuelle profitten) er identisk med en økning i den samfunnsmessige merverdien. Og da er det ingen kunst å få profitraten til å stige. Ifølge Mønnesland var det nok *egentlig* også det Marx «innså»: «*Marx innså at argumentet fra trinn 2-sirkelen ikke nødvendigvis ville holde, og behandlet derfor en rekke momenter som virker motsatt vei (motvirkende krefter).*» Sagt med andre ord: Marx var så i tvil om holdbarheten av kapittel 13 (der han utleder lova om profitratens tendens til å falle), at han la inn et nytt kapittel med forbehold, kapittel 14. Eiendommelig.

Jeg veit at Harald Minken kommer til å gå mer utførlig inn på dette med den fallende profitraten. Derfor skal jeg la dette spørsmålet hvile her. Istedet skal jeg kommentere to påstander i Mønneslands artikkel som på et vis utgjør hans teoretiske grunnpremisser (fra hans første artikkel i RF 2/84). For det første:

I Kapitalen har Marx «i hovedsak analysert økonomien slik den fungerer når det ikke er krise, i normaltilstanden.» (s.28)

Mønnesland mener altså at Marx i Kapitalen analyserer kapitalismen i sin «normaltilstand» = en tilstand uten kriser. Dette begrunnes med at Marx i Kapitalen forutsetter at alle varer selges til sin verdi, dvs. i samsvar med verdiloven: «Forutsetter vi at alle varer selges til sine verdier...har vi forutsatt at det ikke er krise.»

Krisa må følgelig oppfattes som noe som blir pådytta dette «normale systemet» utafra. Det inntreffer en annen «tilstand» enn den Marx beskriver i Kapitalen. «Normalsystemet» er rystet i sin harmoniske likevektstilstand og kastet ut i krise.

Jeg mener Mønnesland med denne ideen om «normaltilstanden» gjør en alvorlig feil. Krisene er ikke et grunnleggende annet fenomen enn det Marx analyserer i Kapitalen. Krisene er bare særlig krasse uttrykksformer for de motsigelsene som hele tida ligger inne-

bygd i den kapitalistiske produksjonen. Og siden Marx i Kapitalen beskriver disse indre motsigelsene, så er det framfor alt nettopp Kapitalens 3 bøker som danner grunnlaget for å forstå de kapitalistiske krisene. Det motsatte av hva Mønnesland mener.

Det er korrekt at Kapitalens 3 bøker ikke er viet en egen behandling av krisene. Men dette er ikke et spørsmål om «tilstander» (normale eller unormale), men om abstraksjonsnivåer. Kapitalens bøker behandler det samme fenomenet, den kapitalistiske produksjonsmåten, gjennom ulike abstraksjonsnivåer. I Marx sin opprinnelige plan (fra 1857) for det som seinere skulle bli Kapitalen, skulle den første boka, «Boka om Kapitalen» handle om «Kapitalen i allmenhet», om «konkurransen», om «kredittvesenet» og om «aksjekapitalen». De videre bøkene skulle handle om 2) Grunneiendommen, 3) Lønnsarbeidet, 4) Staten, 5) Utenrikshandelen og 6) Verdensmarkedet og krisene. Seinere ble planen endret, og Marx fikk aldri behandla systematisk spørsmålet om staten, utenrikshandelen eller krisene. Men disse siste områdene skulle ikke behandle noen andre «tilstander» med et annet sett av lover. For det handla hele veien om lovene for *kapitalen*, de samme lovene, fra det mest abstrakte nivået, til det stadig mer konkrete.

Sjølsagt antar krisa forskjellige former gjennom de forskjellige epoker i kapitalismens historie. Derfor er det ikke nok å forstå de allmene lovene for akkumulasjonen, den industrielle reservearmeen, den fallende profitraten osv. for å forstå krisa i dag. Det er nødvendig også med en særegen analyse av de konkrete betingelsene for akkumulasjonen i dag (situasjonen i klassekampen, internasjonaliseringa av kapitalen, statens og kredittens rolle osv.) Men metoden for å analysere de allmene lovene i sin historisk konkrete utvikling har Marx lagt fram i Kapitalen.

Jeg har inntrykk av at Mønnesland ser på kapitalismen som en slags evighetsmaskin. Han ser ikke de inne-

DEBATT

bygde motsigelsene. Han ser ikke økonomien som uttrykk for klassemotsigelsene under kapitalismen. For hvordan kan han ellers skille ut økonomien i sin «normaltilstand» og snakke om denne atskilt fra krisa? Kapitalen handler om forholdet mellom kapitalen og lønnsarbeiderklassen. Om de grunnleggende lovene for dette klasseforholdet. Skulle Mønnesland vært konsekvent, så måtte han derfor mene at Kapitalen beskriver «klassekampen i sin normaltilstand». Noe slikt ville han rimeligvis aldri påstå. Men det er fordi Mønnesland oppfatter Kapitalen som en reint økonomisk tekst, som beskriver et teknisk-økonomisk system i sin «normaltilstand». Mønnesland drøfter forholdene mellom døde ting og trur at Marx gjør det samme. Derfor må krisa innføres som noe «ytre» som ryster likevektsyste-

met.

Mønnesland begrunner sin teori om «normaltilstanden» med at alle varene omsettes i samsvar med verdiloven. Mønnesland har rett i at dette, reint teoretisk, kunne tenkes som en økonomisk likevektstilstand - dersom vi har for oss et samfunn med bare enkel vareproduksjon. Men Kapitalen beskriver ikke et samfunn med enkel vareproduksjon, men et kapitalistisk samfunn. Og kapitalisme betyr produksjon av merverdi.

I Kapitalen beskriver Marx hvordan tvangen til å bytte like verdier mot like verdier (verdiloven) kommer i konflikt med produksjonen av relativ merverdi. Relativ merverdiproduksjon fører til en forandring av verdiene innafor «normalsystemet». Dvs. at jakta på relativ merverdi fører med seg at den samfunnsmessig nødvendige

arbeidstida som inngår i produktene hele tida synker. Krisene oppstår fordi a) varene må selges til sin verdi, men b) har lidd et verditap gjennom senkinga av den samfunnsmessige arbeidstida. Derfor er krisene innebakt i «normaltilstanden». Mønnesland: «Forutsetter vi at alle varer selges til sine verdier... har vi forutsatt at det ikke er krise.» Tvert imot: Verdilovens tvang virker med uforminsket kraft under krisa. Nettopp derfor må krisa devaluere kapital, ødelegge kapital. Marx siterer Engels i Kapitalen: «Hva skal en mene om en lov som bare kan sette seg gjennom ved hjelp av periodiske revolusjoner?» (Kapitalen I, del 1, s.91.) Motsatt: Om varene ikke måtte selges til sin verdi, da hadde det ikke trengt å bli krise.

Nok om Mønneslands «normaltilstand». På tide å drøfte det som for

Et underliggende premiss hos Mønnesland er at produksjonen under kapitalismen i siste instans er en produksjon for å dekke menneskelige behov. Til tross for dette «fundamentale faktum» er det i mye større grad et fundamentalt faktum at den kapitalistiske produksjonen ikke tjener det menneskelige forbruket.

DEBATT

Mønnesland skaper krise. Det er altså ikke motsigelsene innafor produksjonsprosessen, som Marx beskriver i Kapitalen. Men noe annet. Mønnesland karakteriserer det som motsigelsen mellom kapitalistenes akkumulasjonstrang og samfunnets behov for bruksverdier/forbruksvarer. Jeg siterer Mønnesland:

«Kapitalistenes trang til akkumulasjon fører dem i stadig sterkere motsetning til det samfunnsmessige behovet for bruksverdier. Resultatet blir en overproduksjonskrise.» (s.32).

En underliggende premiss i dette resonnetet, er at produksjonen under kapitalismen, qua «samfunnsproduksjon», i siste instans er en produksjon for å dekke menneskelige behov. Så heter det f.eks.

«Før eller seinere må investeringene resultere i økt produksjonskapasitet for en forbruksvare.» (s.32) Og: *«Produksjonens samfunnsmessige karakter krever at veksten i investeringene over tid står i et visst samsvar med veksten i det endelige forbruket.»* (s.32).

Det som videre skjer er at produksjonens «samfunnsmessige karakter» kommer i konflikt med kapitalens akkumulasjonstrang: *«For den enkelte kapitalisten kan forbindelsen til forbruksvareproduksjonen bli usynlig. Vi kan derfor over en periode få en halsløs investering i utvikling av stadig flere maskiner...»* (s.32). Og dette kan da bare ende i krise: *«Kapitalistenes trang til akkumulasjon fører dem i stadig sterkere motsetning til det samfunnsmessige behovet for bruksverdier. Resultatet blir en overproduksjonskrise.»* (s.32)

Mønnesland har helt rett i at dette ikke står i Kapitalen. La oss se nærmere på denne teorien til Mønnesland:

Mønnesland understreker at det egentlige målet for «samfunnsproduksjon» under kapitalismen er forbruksvarer. Derfor kaller han produksjonen av maskiner for «omveisproduksjon». (Hva slags form for «omveisproduksjon» er da produksjon av bombefly?) *«Kapitalistene er sjølsagt bare interresert i å kjøpe maskiner dersom de ser dem som et ledd i en*

omveisproduksjon som fører til et produkt som kan anvendes som bruksverdi.» (s.32). (Kan ikke maskiner sjøl anvendes som bruksverdi?)

Påstanden om at kapitalen produserer for forbruk representerer på sett og vis Mønneslands filosofiske grunnstandpunkt. Det viser nemlig at han opererer med et begrep om «produksjon» som uavhengig av alle historiske former egentlig er til for å tilfredstille samfunnets behov for forbruksvarer. Dette er han ikke aleine om å mene. Hans «broder i ånden» Paul Sweezy har lagt fram et samme tankene i boka «Teorien for den kapitalistiske utviklingen». Svært mye her likner på Mønnesland. Sweezy har f.eks. en lang og utførlig argumentasjon mot Tugan Baranovski. Han siterer fra kull- og jerneksempelet som Mønnesland også bruker (svensk utg. s.169) og konkluderer (s.172): *«Bak alle disse kritiske anmerkninger mot Tugans teori ligger en eneste tanke, nemlig at produksjonsprosessen, uavhengig av sin historiske form, er og må forbli en prosess av vareproduksjon (??PL) for menneskelig forbruk. Hvert forsøk på å avvike fra dette fundamentale faktum tilsvarer en flukt inn i virkeligheten som må ende teoretisk bankerott(!)»* Sier venstre-keynesianeren Sweezy. Den samme Sweezy er forøvrig kjent for, sammen med Baran, å føre fram teorien om at den moderne monopolkapitalismen er kjennetegnet av en så voldsom økning av profitten at monopolkapitalen ikke engang veit hva den skal gjøre med så mye profit (surplus).

Til tross for «det fundamentale faktum» at produksjonen skal tjene det menneskelige forbruk, er det i mye større grad et fundamentalt faktum at den kapitalistiske produksjonen ikke tjener det menneskelige forbruket. En verden der flertallet av befolkningen ikke får tilfredsstilt elementære livsbehov og store deler lever i rein sult og nød, er et fundamentalt faktum godt nok til å tilbakevise Mønnesland/Sweezy.

Kapitalens mål med produksjonen er ikke produksjon av forbruksvarer

(hverken direkte eller indirekte, via «omveisproduksjon»), men produksjon av merverdi.

Det går heller ikke an å snakke om «produksjonens samfunnsmessige karakter» i motsetning til kapitalens profittbegjær osv. der den første er en produksjon for forbruksvarer, den siste for profit. Den spesifikke forma for samfunnsproduksjon vi her snakker om er jo nettopp den kapitalistiske merverdiproduksjonen. Det er nettopp produksjonen for merverdi som får samfunnsproduksjonen til å anta den menneskefiendtlige forma den har, som Marx karakteriserer som en økende grad av arbeidets underordning under kapitalen, arbeiderne som vedheng til maskinene, kontroll og disiplin av arbeidskrafta osv. Den moderne teknologien, organiseringa av produksjonen, hva slags varer som blir produsert osv. er uttrykk for kapitalens hegemoni. Det er meningsløst derfor å snakke om den «samfunnsmessige karakteren av produksjonen» som noe nærmest progressivt, i motsetning til det «private profittbegjæret».

Mønnesland gjør først den feilen at den kapitalistiske samfunnsproduksjonen blir redusert til den individuelle kapitalistens privatinteresse. Derneft gjør han den feilen at denne «Kapitalistiske privatinteressen» blir satt opp mot «produksjonens samfunnsmessige karakter», som om denne skulle være noe annet. Bare derfor kan han påstå: *«For den enkelte kapitalisten kan forbindelsen til forbruksvareproduksjonen bli usynlig. Vi kan derfor over en periode få en halsløs investering i utvikling av stadig flere maskiner...»*

I virkeligheten er det jo akkurat motsatt: For den individuelle kapitalisten kan det nok foresveve at produksjonen av forbruksvarer til samfunnets beste er målet for virksomheten (f.eks. den lille møbelfabrikanten).

Men som ledd i en kapitalistisk samfunnsproduksjon er den enkelte kapitalisten ubønnhørlig underlagt lovene for denne samfunnsproduksjonen: Produksjon av relativ merverdi,

akkumulasjon, utvikling av den spesifikke kapitalistiske storindustri, teknologi og organisering av produksjonen. det er disse lovene som tvinger kapitalistene til en «halsløs investering i maskiner», ikke det manglende blikket for forbruksvarene.

For Mønnesland er løsninga på krisa sjølsagt bare en konsekvent videreutvikling av samme teorien: «Den privat drevne produksjonen er gjennom krisa drastisk blitt redusert til et nivå som samsvarer med produksjonens samfunnsmessige karakter, dvs. til et nivå hvor samfunnet er i stand til å nyttiggjøre seg produktene.» (s.29).

Samme melodien: den private produksjonen skal reduseres til «produksjonens samfunnsmessige karakter» = forbrukernes behov for forbruksvarer. (For husk: Kapitalistens behov for investeringer teller ikke her, det er jo bare «omveisproduksjon».)

For Mønnesland er samfunnsbehovet det gravitasjonspunktet som den kapitalistiske produksjonen dreier seg rundt. En sympatisk tanke kanskje, men den stemmer ikke med virkeligheten.

Sjølsagt er det viktig å ikke gå i fallgropa å negligjere bruksverdidimensjonen. Produksjonen av bruksverdier er riktignok underlagt kapitalens verdikningsprosess. Men både maskiner og arbeidskrefter må kunne tjene som bruksverdier i arbeidsprosessen for å kunne skape merverdi for kapitalen. Mangler du arbeidskraft, kjøper du feilaktige råvarer, eller produserer du ting som ingen vil kjøpe, rammer det merverdien.

Arbeiderklassens forbruk kan aldri skape noen merverdi, og er derfor ikke noe mål for produksjonen. Det betyr ikke at ikke arbeidernes individuelle forbruk innafor bestemte rammer er nødvendig. Det er nødvendig, ikke for at arbeiderne skal ha en rimelig levestandard, men for å reproducere klassen av lønnsarbeidere for kapitalen, for å kunne skape merverdi. Hvis vi først skal snakke om «omveisproduksjon», så er det snarere arbeidernes forbruk som er en nødvendig

del av en omveisproduksjon, eller omveis- reproduksjon - for å kunne opprettholde den variable, verdiskapende kapitalen, sjølve grunnlaget for den kapitalistiske produksjonsmåten.

Det får greie seg. Mye mer kunne sies om Mønneslands marxisme. Bl.a. kunne hans verdi-begrep være interessant å se nærmere på. Det verdi-begrepet som lot ham ende opp med «teorien om den tendensielt stigende profittraten.» En annen gang.

Per Lund

Harald Minken svarer på Jan Mønneslands innlegg i neste nummer av Røde Fane.

Mordet på Kirov — kven sto bak?

Den første desember vart Sergei Kirov skoten ned og drept i kommunistpartiet sitt hovudkvarter, Smolny, i Leningrad. Kirov var formann i Leningrads kommunistparti. Dette mordet har gått over i historien som eit av dei mest omdiskuterte. Var det mordaren, Leonid Nikolajev som aleine stod bak

mordet på Leningrads partisjef? Historikarar har i ettertid lansert fleire løysingar på denne mordgåta. I denne artikkelen skal vi freiste å rette søkelyset på nokre av alternativa.

Den 17. Partikongress 1934 — Sigerherranes kongress

Vinteren 1932 hadde vore ein kritisk periode i Sovjetunionen.

Millionar av menneske hadde lidd sveltedøden og den politiske opposisjonen hadde vore veksande over heile landet. Hausten 1933 skulle derimot på ny skape ei lettare stemning i partiet då store delar fekk tillitt til partileiinga att. Men det eksisterte likevel ein viss opposisjon mot Stalin og den lina han representerte. Denne opposisjonen hadde sitt senter i Leningrad og stod for ei meir «moderat» linje i partiet. Då den 17. partikongressen tok til i januar 1934 var dei største vanskaner overvunne. Også opposisjonen gjorde seg sterkt gjeldande på denne kongressen, representert ved m.a. Sinovjev, Kamenev og Rykov.

Sergei Kirov vart vald til ein av dei allunionelle sekretærene i partiet saman med Stalin, Kaganovitch og Andrei Zhandov. Men Kirov vart hylla minst like mykje som Stalin på denne kongressen, og opposisjonen styrka si stilling. I valget til sentralkomite skal berre tre ha stemt mot Kirov, medan 270 skal ha stemt mot Stalin. Ein mann som Kaganovitch hadde sete i sekretariatet sidan 1928, og var i denne perioden sett på som ein av Stalins næraste allierte. Likevel - Kaganovitch var ikkje populær i partikretsar; han hadde m.a. vore ein av dei som ivra mest for tvangskollektiviseringa. Det er også truleg at han på denne tida (1934) lett kunne få for stor makt i forhold til Stalin. Kirov vart såleis den som tok over stillinga etter Kaganovitch i sekretariatet, medan Kaganovitch sjølv fekk ein redusert posisjon. Men det er også vert å legge

DEBATT

merke til at Kirov totalt sett styrka sin posisjon på kongressen, medan Stalins posisjon blei redusert.

Kirovs dilemma etter 17. partikongress

Kirov hadde i perioden 1926 -34 hatt ansvaret for å fjerne opposisjonen frå partiet i Leningrad. Dette var då primært Sinovjevs folk. Etter at Kirov vart vald til sekretær i partiet, tok han ikkje til i stillinga omgåande. Han vart framleis verande ved partiavdelinga i Leningrad. Adam Ulam¹⁾ meiner at Kirov på dette tidspunkt var klar over at å reise til Moskva ville vera ei farleg avansering i partiet. Han ville stå i eit nært forhold til Stalin som han måtte halda seg inne med. På den andre sida ville han kome i opposisjon til folk som Kaganovitch og Molotov, som begge fekk redusert stillingane sine i partiet på kongressen i 1934. Kirov sjølv presiserte at han ville bli i Leningrad til den andre fem-årspalnen var over i 1937. Andre har derimot hevda at det var Stalin som forhala tidspunktet for Kirovs overføring til Moskva. Det som vel er klart er at Kirov var i ferd med å avslutte verksemda si i Leningrad då han vart myrda.

Leonid Nikolajev - ein frustrert idealist?

Det var Leonid Nikolajev som direkte stod bak mordet på Sergei Kirov. Som tenåring kjempa han i borgarkrigen, og vart medlem av Komsomol. Men han hadde langt på veg blitt vraka av partiet, noko han følte seg urettvisst handsama for. I midten av - 20-åra hadde han støtta den opposisjonelle Sinovjev, men vart ikkje straffa for det, truleg fordi han var for lite aktiv. På grunn av manglande disiplin og fordi han følte seg personleg råka av partileiinga vart han ekskludert frå partiet, men blei tatt oppatt som medlem to månader før mordet. Men etterkvart såg han på seg sjølv som den som skulle hevne det russiske folket. Nikolajev vart ein fanatkar, han drap Kirov fordi han var ein represen-

tant for partiet, skal han ha sagt etter mordet. Han hevda sjølv at han åleine stod bak mordet på Kirov. Mordet var berre eit angrep på den urettvise handsaminga av enkeltpersonar i partiet. Nikolajev nekta også for at Sinovjev skulle ha vore med i komplottet. Det kan vera interessant å leggja merke til at i Khrutsjovs tale på partikongressen i 1956 hadde Nikolajev blitt arrestert ein gong før mordet på Kirov, medan talet på arrestasjonar hadde blitt til to på partikongressen i 1961. Begge arrestasjonene av Nikolajev skal ha skjedd i strøket omkring partihovudkvarteret Smolny i Leningrad. Fyrste gongen, ein og ein halv månad før mordet, vart han ikkje ransaka. Andre gongen, nokre dagar før mordet, vart han arrestert ved inngangen til Smolny. Her vart han tatt med ein revolver og ei notisbok, som inneheldt eit kart over strøket der Kirov vanlegvis vanka. Ein annan variant skal vera at Nikolajev fyrste gong vart arrestert kvelden før Kirov reiste til eit plenums møte i Moskva den 25. november 1934. Eit tredje variant presenterer historikaren Roy Medvedev oss for. Med andre ord er her fleire uklare punkt i detaljane omkring mordet.

Nikolajevs kontaktar med opposisjonen i Leningrad

I Nikolajevs dagbok kom det fram at mange i partiet i Leningrad var misfornøgd med og svært kritisk til det politiske maktsentrum i partiet. Dette var folk som tidlegara hadde hatt sentrale posisjonar i partiet. Under etterforskinga kom det fram at det eksisterte ein samanheng mellom Nikolajev og leiande medlemmer av Komsomol i Leningrad. Dette skal ha skjedd medan Sinovjev representerte den politiske linja i byen. delar av Nikolajevs omgangskrets i Leningrad skal ha planlagt konspirativ verksemd.

Historikaren Robert Conquest konkluderar med at Nikolajev åleine stod bak mordet på Kirov, men at Stalin hadde gjett han sjansen til å utføre det. Å myrde Kirov ville fjerne alle hindringar til å skape ein situasjon der

han kunne kvitte seg med fiendane sine som ville få skulda for mordet. Stalin skal ha planlagt mordet sommaren 1934. I august sendte han Kirov til Sentral-Asia, og då han kom attende til Leningrad den 1. oktober, var dei siste førebuingane alt i gang.

Historikaren Adam Ulam meiner det er absurd å tru at Nikolajev åleine stod bak mordet på Kirov. Stalin tente politisk på mordet. Det var gode grunnar for han til å koble mordet saman med opposisjonen i partiet. Mordet skjedde i Leningrad, der Sinovjevfraksjonen stod sterkt.

Arrestasjoner og rettssaker

I januar 1935 vart Sinovjev, Kamenev og andre eks-opposisjonelle tiltalt for å ha det moralske ansvaret for mordet på Kirov. Sinovjev fekk ti års fengsel, Kamenev fem år, som seinare vart utvida til ti år. Ved ei ny rettssak i 1936 vart dei begge dømt til døden. Både Sinovjev og Kamenev tok på seg det moralske ansvaret for mordet i den forstand at dei hadde teke del i opinioenen. I august året etter tilstod 16 personar å ha planlagt og oppmuntra til mord på Kirov, Stalin, Kaganovitch, Orjonikidze m.fl. Molotov stod derimot ikkje på denne lista, noko som seinare skulle resultere i at også han vart mistenkt. I løpet av rettsaker i 1937 og mars 1938, vart personar som Radek, Bukharin og Rykov tiltalt for på ein eller annan måte å ha medverka til mordet på Kirov. Representantar frå både høgre- og ventrefløyen i partiet vart tiltalt og dømt for mordet.

Også Yagoda, leiaren for NKVD (det hemmelege politi) vart dømt for medverknad på mordet på Sergei Kirov. Under rettsaka mot Yagoda kom det fram vitneprov på at Yagoda hadde handla gjennom NKVD si avdeling i Leningrad, og då via sjefen i denne avdelinga, Ivan Zaporozhets. Det var NKVD i Leningrad som hadde arrestert Nikolajev to gonger tidlegare.

Rettsaka mot Zaporozhets var 23. januar 1935. Han vart tiltalt og dømt

DEBATT

for å ha mottatt opplysningar om førebuing av mordet utan å gjera noko med det. Etter arrestasjonen av Nikolajev, då han vart tatt med revolver og kart over Kirovs spaserturar, blei han avhøyr av Zaporozhets i NKVDs hovudkvarter i Leningrad. Zaporozhets rapporterte resultatet til Yagoda. Etter nokre timar fekk han beskjed om å la Nikolajev gå.

Zaporozhets skal vidare ha vore med på å arrangere ei bilulukke, der Kirovs livvakt, Borisov, omkom på veg til avhøyr. Dette skjedde dagen etter mordet, og det skal ha vore ei mindre bilulukke. Under køyreturen på veg til Smolny, vrei passasjeren att med bilføraren på rattet, slik at bilen køyrde mot eit hus. Bilen råka såvidt hushjørnet. Men Borisov mista livet ved dette uhellet. Begge dei to som var med Borisov i bilen vart seinare skotne. Nokre av legane som granska Borisov på sjukehuset overlevde dei komande prosessane. Etter den 20. partikongressen i 1956, kunne dei fortelja at Borisov hadde døydd etter å ha blitt slått med metall-gjenstandar i hovudet. Historikaren Roy Medvedev hevdar at NKVD stod bak dette mordet.

Forholdet mellom Kirov og Stalin.

Stalin sjølv skal ha hatt minst to motiv for å kvitte seg med Kirov. Kirov representerte ein heilt annan kvalitet i partiet enn det Stalin gjorde. Han skal ha representert ei anti-byråkratisk line i motsetning til dei fleste andre i politbyrået.

For det andre trengte Stalin eit påskot for å kvitte seg med evt. fiendtleg innstillte kommunistar.

På eit møte i sentralkomiteéns plenum i Moskva i november '34 fekk Kirov gjennomslag for ei rad reformar som vart gjennomført mot Stalins røyst. Reformane gjekk ut på å oppheve matrasjonane i byane og skape eit mildare tilhøve til bøndene på landsbygda. Kirov skal også tidlegare ha stått i krass motstrid til Stalin. Iflg. mensjevikanes emigranttidsskrift, «Sosialismens budbringer» hadde det

vore store konfrontasjonar mellom Stalin og Kirov i Politbyrået og Plenum. Og Plenumet slutta seg stort sett til Kirov. M.a. gjaldt dette synet på henrettelsar. Kirov meinte desse var gått for langt, og burde lempast på. Det var særleg på grunn av dette synet at Kirov ekspanderte populariteten i partikretsar og vart til «ein høgt elska partimedlem».

Den fyrste femårsplanen hadde

skapt kontroversar i partiet. Ei «hard» line hadde vore regelen, og ikkje unnaket. Kirov skal ha stått for ei meir moderat line i forhold til den andre femårsplanen. Han representerte eit syn som gjekk ut på at vanskane no var overvunne og at dei store massane såg ut til å slutta opp om partiet. Partiets oppgåve måtte no vera å stø opp under denne nye økonomiske perioden. Dette sto i motstrid til Stalins

Kirov sammen med Stalin og Stalins datter Svetlana.

DEBATT

syn. I 1964 trykte Pravda ein artikkel som var forfatta av ein av delegatane frå den 17. partikongress i 1934, L. Sjaumjan. Her var det tale om ei gruppe gamle leninistar. Desse skal ha vore ottefulle over utviklinga i Sovjet. M.a. på grunnlag av Lenins testament ville dei frata Stalins stillinga som generalsekretær i partiet. Kirov skal ha stillt seg i spissen for denne gruppa. Kirov ville også gjere Leningrad til eit uavhengig litterært og vitskapleg senter som kunne konkurrere med Moskva. Gjennom dette hadde Kirov

støtta opposisjonelle som dreiv slik verksemd.

Utviklinga av den indre opposisjonen mot Stalin.

Utover hausten 1933 endra formen på motstanden mot Stalin seg innad i partiet. Frå å vera ein opposisjon *mot* Stalin, vart den etterkvart eit forsøk på å *influera* Stalin. Dei ulike gruppene i partiet kjempa så og seie for Stalins gunst. Det kan på denne bakgrunn vera interessant å sjå på kva interesser og motiv administrasjonen i kommu-

nistpartiet kunne ha av å kvitte seg med Kirov. La oss anta at Stalin sto for ei linje for å konsolidere politikken og såleis endre den politiske linja. Administrasjonen og Stalins næraste medarbeidarar ville då motsette seg dette. Ikkje fordi dei i prinsippet var uenige i innhaldet i ei slik endring, den stillte dei seg forsåvidt likegyldige til. Men ei slik politisk endring ville også endre den politiske samansettinga i partiet. Dette kunne då resultere i ei utskifting av delar av Stalins medarbeidarar. Det var då naturleg at dei «gamle» medarbeidarane i partiet ville motsette seg einkvar endring i den interne politikken i partiet. Såleis ville også resultatet av at Kirov blei overflytta til Moskva bety ei utskifting av medarbeidarar. dette ville bety slutten for den nøye oppbygde administrasjonen.

Oppsummering

Kven stod så bak mordet på Sergei Kirov? Ein skal ikkje her kome med basstante og nypløyande konklusjonar. Men eliminasjonsmetoden kan vel kanskje gje oss ein viss peikepinn.

At Sinovjev/Kamenev-fraksjonen i Leningrad stod bak mordet, er ikkje usansynleg, men likevel lite truleg. Kva kunne dei tene på å ta livet av Kirov? Det er lite som skulle tilsei at Kirov skulle styrka kampen mot denne fraksjonen i partiet. Om Kirov politisk sett tok avstand frå Sinovjev/Kamenev, var ikkje motseiingane av antagonistisk karakter. Også om ein i hovudsak reknar Kirov som Stalins mann, noko som vel er lite truleg, var han likevel neppe meir kompromisslaus enn Stalin. Det verkar også ulogisk at opposisjonen skulle stå bak mordet, sidan deira politiske linje ser ut til å hatt framgang fram mot 1934. Kirov såg også ut til å vera blandt dei som prata om forsoning i partiet.

Vi står då att med tre alternativ: Nikolajev sjølv, Stalin eller/og administrasjonen i partiet inkludert NKVD med Yagoda i spissen. Om mordet var organisert, er vel dei to siste alternativa mest nærliggande.

I alle fall - det som er sikkert er at

Ansvarlig for mordet eller ikke? Det som er sikkert er at Stalin tjente på mordet på Kirov, mener Tor Røed. Her bærer Stalin Kirovs kiste, sammen med Molotov, Vorosjilov og Kalinin.

mordet på Kirov vart brukt av Stalin. Mordet fungerte som innleiinga til Moskva-prosessane - prosessar som konsoliderte Stalins makt. Det må vel vurderast som eit faktum at Stalin hadde på langt nær kontroll over partiapparatet fram til omlag 1935. Etter prosessane må Stalins posisjon nærmast karakteriserast som eit monolitisk maktsenter.

NOTER:

1. Ein relativt veletablert historikar og anerkjent Sovjetkjennar. Han representerar i hovudsak ei tradisjonalistisk historieoppfatning. Ulam legg relativt liten vekt på Stalins framgang i partiapparatet på -20 talet. (Jfr. note 115 i Knutsen, Paul: Moskvaproessene og stalinismen. Oslo 1981.)

LITTERATURLISTE:

- Avtorkhanov, A:
Stalin and the Soviet Communist Party, Munchen 59.
- Conquest, R:
The Great Terror, London 1968.
- Kkrusjtsjov, N:
Khrusjtsjov minnes, Oslo 1971.
- Knutsen, Paul:
Moskvaproessene og stalinismen, Oslo 1981.
- Medvedev, Roy:
Let History Judge, London 1972.
- Nicolaevsky, Boris:
Power and the Soviet Elite (red. Janet D. Zagoria) Michigan 1975.
- Salomonsen, Per:
Sovjetunionens historie 1917. 1975(I) Kbh. 1976.
- Schapiro, Leonard:
The Communist Party of the Soviet Union, London 1978.
- Ulam, Adam:
Stalin, the man and his era, New York 1973.

DEBATT

Steigan, Engels og familien

Engels hadde et allfor optimistisk syn på hvor kvinnefrigjørende lønnsarbeidet var, skriver Kitty Strand i denne polemikken mot Pål Steigan.

Diskusjonen om kvinneundertrykking og kvinnefrigjøring begynner å klarne. Pål Steigan leverer i Røde Fane 2/84 en begrunnelse for forslaget til «kvinneprinsipper» i KK 19/1-84, undertegnet Gulbrandsen, Ericsson og Steigan (GES). Her bindes kvinneundertrykkinga til en treleddet kjede: kapitalens iboende behov for at kvinner utfører privat omsorgsarbeid i en mannsdominert familie. Gamle Engels bringes til torgs for å bevise sannhetsgehalten i påstanden.

Steigan har rett i at Engels så familien som grunnleggende for å forstå

kvinner undertrykte posisjon og menns relative overlegenhet. Analysen gikk i korthet slik: med framvekst av rikdom på menns hender, tvinges kvinnen til monogami under mannens herredømme for å sikre legitime barn i arvegangen. Kontrollen av kvinnen i familien utelukker henne som selvstendig økonomisk person i samfunnet. Engels satte sitt håp til proletariatet: Arbeiderklassen har ingen individuell arv å forvalte og trenger derfor ikke å beherske kvinnen for å sikre sin eiendom. Dessuten trekker kapitalismen kvinnene inn i lønna arbeid og opphever mannens økonomiske dominans i familien.

Slik beskriver Engels situasjonen på tampen av den industrielle revolusjon i England. Han er med rette kritisert for sneverhet i analysen: bare sporadisk beskriver han kvinneundertrykkinga som en motsigelse mellom to kjønn i samfunnet som helhet. Han var derfor altfor optimistisk i sitt syn på hvor frigjørende lønnsarbeidet ville være for kvinnene. Med sin analyse skapte han grunnlaget for en tradisjon der menns side i motsigelsen aldri berøres. Denne tradisjonen står Steigan solid plantet i.

Men Engels var i det minste opptatt av familien som et resultat av en historisk og sosial prosess. Det kan derfor være på sin plass å reise en diskusjon om hva som har skjedd med familien i kapitalismens epoke. denne utviklingen kan ikke sees isolert fra hvordan kapitalismen reorganiserer arbeidet menn og kvinner utfører. (Leselystne anbefales på det varmeste følgende tre bøker, som jeg desverre bare har funnet på engelsk: Alice Clarke, «Working life of Women in the Seventeenth Century.» Joy Pinchbeck, «Women Workers and The Industrial Revolution 1750-1850.» og Ester Boseump, «Womens Role in Economic Developement.» De to første er engelsk historie, den siste om endringene kapitalisme og imperialismen skaper i den tredje verden.) Det følgende er en grov skisse av utviklingen i «arbeidende klassers» familie slik den er be-

skrevet i England, og vi starter i senføydalismen.

«Naturalhushold», Familielønn og alle hender i arbeide.

Familien har basis enten i jordbruk eller håndverk. Den produserer for eget forbruk og avgir arbeid eller arbeidsprodukter til herskerklassen. Alles arbeid er *nødvendig*, menns, kvinners og barns. Og arbeidsmengden er enorm. *Mannen* er (når han er i live og tilstede) familiens overhode og representant utad. Han er familiens økonomisk ansvarlige - hva hver enkelt drar i hus (ved salg av over-skuddsprodukter, tilfeldig lønnsarbeid etc.) disponeres av han - når familien jobber for andre, får han utbetalt lønna, «family wage».

Men *ingen* regnes som «forsørger» i sitt sporadiske og dels aldersbestemte lønnsarbeid. At menn får *mer* lønn enn kvinner begrunnes med at de f.eks. ikke kan sy klærne sine selv eller at de har større sosiale behov enn kvinner (tobakk, alkohol, etc.)

Kapitalismen kommer voksende i form av manufaktur, og bryter opp *alles* relasjon til eget arbeid. Eksempel:

Den mannlige veveren får utlevert tråd som han vever mot lønn, kvinner og barn får utlevert ull som de spinner mot lønn. Hver og en *må* jobbe for at familien skal overleve - men ofte er det *mannen* som får utbetalt *alles* lønn, systemet med familielønn holder seg lenge.

Bønder og jordarbeidere drives fra jorda, håndverkere mister livsgrunnlaget sitt i tusentall - en hær av menn, kvinner og barn som er «frigjort», er blitt avhengige av lønnsarbeid. Misere er omfattende - i England opprettes i mange fylker bestemmelser *mot* at mannlige lønnsarbeidere tar med seg familien. Begrunnelsen er: finner ikke kvinnene og barna seg arbeid, betyr dette utlegg i fattigkassa for fylket. Store flokker emigrerer - det hvite Europa fyller 3 «nye» kontinenter i denne utviklingsprosessen. De som

blir kjemper om de framvoksende kapitalistiske arbeidsplassene.

Familie, «Fri» Arbeidere og Kjønn.

Kapitalismen stormer fram, omdanner flere og flere arbeidsprodukter til varer. Og med den industrielle revolusjon (i England fra 1750-1850) skjer et nytt sprang - arbeidsplassene flyttes i hovedsak ut av hjemmene og inn i fabrikkene.

Med familien skjer det mye på 1800-tallet:

- Arbeiderne i familien spres til ulike arbeidskjøpere og familielønna viker for individuell lønn. For de ugifte kvinnene betyr dette en liten frigjøring. Den gjenspeiles i endrede lover om ugifte kvinners rettigheter mot slutten av 1800-tallet, og møtes med forbitret motstand fra mange menn. Avisene fylles med leserbrev om sædløyse og undergraving av Guds autoritet på jord.
- Barnearbeidet lovbegrenses *drastisk*, obligatorisk skolegang dukker opp og kutter barns del av den samlede familieinntekten ytterligere.
- Flytting av arbeid fra hjem til fabrikk skaper problemer for de gifte kvinnene: hvordan *nå* få gjort husarbeidet og ha tilsyn med barn som trenger det? Dette er *en* av grunnene til at de gifte kvinnene taper kampen om «fabrikk»-arbeidet. De slutter *ikke* å jobbe - ulike kilder viser et sant mylder av arbeid: hjemmevask, hjemmesøm i alle former, utleie av rom, gatesalg av frukt i sesongen, delarbeid for fabrikk etc. etc.
- Samtidig har det framvoksende borgerskap skapt en helt ny type «hustru» = den viktorianske avlsmaskin som intet arbeid gjør og ingen rettigheter har. Denne kvinnenormen blir de herskendes norm - og den blir aktivt spredt.

I en blanding av push (de gifte kvinnenes mulighet for lønnsarbeid innskrenket stadig/ svære kampanjer fra borgerskapet mot bruk av kvinner

overhodet i tungindustri/ mannlige arbeidere bekjemper aktivt bruk av kvinner som lønnspressere og tvinger kvinner ut av flere yrker) og pull (den organiserte arbeiderbevegelsen svarer på nøden ved å kreve at lønna skal dekke koner og barns livsbehov) blir gifte kvinners arbeid *tilleggsarbeid* og menns lønn blir delvis *forsørgerlønn*.

Forsørgerlønn, Kvinnelønn og Forandring

Vi er nå kommet inn i vårt eget hundreår. Gifte menn, ugifte menn og ugifte kvinner «har» lønnsarbeid.

Gifte kvinner «har» tilleggsarbeid - og er de fattigste av de fattige når de er eneforsorgere. Prinsippet om mannen som forsørger flettes inn i ekteskapslover, skattelover og trygdelover. Men virkeligheten ser slik ut bare i en meget kort periode. Høydepunktet for «indeksfamilien» (utearbeidende far, hjemmearbeidende mor og to hjemmевærende barn) nås like etter 2. verdenskrig - men fra midten av 50-åra er den på full fart ut igjen. I dag utgjør indeksfamilien i Norge 5% av husholdningene - *like stor andel som eneforsørgende kvinner*.

Underveis er det økonomiske

Indeksfamiliene utgjør i dag 5% av husholdningene.

DEBATT

ansvaret for foreldregenerasjonen forsvunnet - og barnetrygd og skattelette for barn kommet til. Fra 1890 til idag er barnetallet pr. kvinne sunket dramatisk i alle industrialiserte land. Kort sagt: I løpet av kapitalismens levetid har «familien» endret seg både med hensyn til arbeidet den må utføre, antall mennesker den skal holde liv i og måten inntektene skaffes på. At alle (Gifte og ugifte, menn og kvinner) potensielt er individuelle varer arbeidskraft, endrer deres stilling i forhold til hverandre. Klassekamp og kjønnskamp er med på å bestemme menns og kvinners mulighet til å selge arbeidskrafta si - hvor lenge, hvor ofte og hvor dyrt. Kjønnskampen dreier seg blandt annet om å sloss opp kvinnelønnene i takt med kvinners økte forsørgeransvar, om å sloss for offentlige omsorgstiltak, om å sloss for daglig kortere arbeidstid for alle, og å sloss mot menns førstevalgsposisjon

med hensyn til jobb/unger/husarbeid.

Kjønnskampen inn på kartet

Det er denne kjønnskampen som glimrer med sitt fravær i Steigans analyser. Og godtar vi ikke premisset om at «privat» arbeidet har vært, er og *må* forbli kvinnes ansvar til «produktivkreftene» kommer og «overtar» det, samt premisset om at *menn må* være «forsørgerere» helt til kommunismen (det må vel være det PS mener med «Privateiendom selv i liten skala»?) - ja da raser Steigans korthus sammen. Vi må innføre kjønnsmotsigelsen istedet for familien og privateiendommen. Når vi ser på fordelinga av verdens rikdommer og makt, ser vi lett både klassemotsigelsen og rase-/nasjonsmotsigelsen. Vi vil ha inn kjønnsmotsigelsen i tillegg. Om kvinner utfører over halvparten av verdens arbeid, mottar 10% av verdens

lønn og eier 1% av jordas rikdommer - ja da er det slik at *menn* utfører under halvparten av arbeidet, får 90% av all lønn og eier 99% av rikdommen.

At vi kvinner *ikke* vil bli utbyttere og undertrykkere, at vi vil solidarisere oss med andre undertrykkes kamp og opprør, skal ikke få brukes mot oss når vi sloss mot å være det «annet» kjønn- og dermed mot å la menn fortsette å være det «første» kjønn. Det er fullt mulig å holde tre motsigelser i hodet på en gang i de konkrete vurderingene. Og det burde være mulig å *telle til to* (hvordan kommer kvinner og menn ut av ulike situasjoner) ved hvert politiske spørsmål vi stiller. Vanskeliger er det ikke.

Kitty Strand

Pal Steigan svarer på Gro Hagemanns debattinnlegg «På parti med kvinneopprøret», Røde Fane 3/84, i neste nummer.

Bearbeidet begrenses drastisk og obligatorisk skolegang dukker opp.

«Paradisets drager»

«Paradisets drager» er ei bok skrevet av Carl Sagan. Samme mannen som skrev Kosmos. Først vil jeg sitere noe av det som står på side 335 i «Kosmos».

«Alexandria var den største byen den vestlige verden noen gang hadde sett. Folk fra alle land elo seg ned her, drev handel og fikk undervisning. Hver eneste dag vrimlet det på havnen av kjøpmenn, vitenskapsmenn og turister. I denne byen utvekslet grekere, egyptere, arabere, syrere, jeder og persere, mubiere, fenikere, italienerne, gallere og iberere varer og tanker. Det er antakelig her at ordet kosmopolitt fikk sitt egentlige innhold. Det uttrykte at et menneske ikke bare var borger av et land, men av universet. (...) Hvorfor slumret Vesten gjennom et tusenårig merke helt til Columbus og Kopernikus og deres samtidige gjennomoppdaget det som var utrettet i Alexandria? Jeg kan ikke gi et enkelt svar. Men ikke noe sted i bibliotekets historie er det registrert at en eneste av dets berømte vitenskapsmenn noen gang rettet alvorlig kritikk mot de politiske, økonomiske og religiøse forhold i samtiden. (...) Den enorme bybefolkningen hadde ikke den fjerneste ide om de store oppdagelsene som ble gjort på biblioteket.» Da biblioteket hadde bestått i 7 århundrer, ble det brent av mengden.

Om ikke Sagan er i spissen for å utvikle samfunnsvitenskapene, og kritisere dagens slaverisystem, så forsøker han ihvertfall å popularisere den vitenska-

pen han sjel har fordypa seg i. Gjøre den forståelig for den gemene hop. «Paradisets drager» er ei bok om utviklinga av menneskenes intelligens. Hvordan hjernene våre utvikla seg og samla mer kunnskap enn det som var i genene. Videre om to eksplosjoner i hjernens utvikling: I forbindelse med utviklinga av pattedyrene, og seinere: «de menneskelige primaters komme». Alle hjerner bærer genetisk kunnskap fra disse periodene i forhistorien. I omslaget til boka står det: «Sagan tar ikke bare for seg menneskehjernen fortid, men også bakgrunnen for vår kultur og vårt samfunn, våre myter og våre drømmer. Han forteller om våre fjerneste forfedre og deres konkurrenter på jorden, om sjimpansers forunderlige evner til å kommunisere med oss og øyensynlig trekke fornuftsutligninger, om søvnens og drømmens funksjon, hukommelseslagring og sansing, ulike hjernemekanismer og computere.»

Vent et øyeblikk. Ikke bla videre enda. Hva tenkte du nå? «Hm, interessant, men sikkert for vanskelig?» «Har ikke tid?» «Ikke så viktig?» «Sagan er en borger?» Du tar feil. Vitenskapen skal ikke bare være for forskere, slik det var i Alexandria. Er vi ikke kommet lenger? Jo, takket være skoler, bøker, TV, teknologi... osv., så er vi det. Lenger enn de fleste tror, ihvertfall her til lands. Alle sukker over bingo og dynastiet. Men lite skrives om all historieforskninga som foregår i bygdene, om alt

Carl Sagan

fotfolket som samler opplysninger. Få finner det bryet verdt å nevne alle dem som sitter i transe foran naturprogrammene i TV og undrer seg over livets mysterier. Forsøkte du å ta fram 20 spørsmål i Ukebladet eller Allers eller hvor det nå pleier å stå, i påske? det gjorde jeg, og kunnskapshungeren er enorm, og folk vet mye. T.o.m. vi som forfekter at arbeidsfolk er de virkelige heltene, vi går rundt og tror at folk er dumme. Feill Feill

Det er tid for vitenskap som kan utvikle marxismen og samfunnsvitenskapene. Det er tid for å knytte bånd mellom de forskjellige vitenskapene. Sagan spør: «Hvem taler jordens sak?» Burde ikke vi forsøke å få den delen av intelligentiaen som han representerer i tale? Det er tid for å grave fram leselysten og spenninga og nysgjerrigheten fra barndommen og tenåra. Ikke minst blandt oss

som ikke har muligheter til å drive det så langt. Når vårsola steiker, er det du plutselig kan oppdage hvor for-gjæpt folk egentlig er etter kunnskap. Når løvetanna åpner seg, er det lettere å forstå hvorfor arbeidsfolk må slåss for jorda si.

Vi får bygge et nytt «bibliotek», og over dera må det gjerne være plass for klassikerne: Demokrit - Hypatia - Leonardo - Marx - Einstein. Eller Thales - Lenin - Sagan for den saks skyld. Alle er verdt å studere. Ingen er guder. Denne gangen skal ikke massene brenne det ned - de skal beskytte det. I all beskjedenhet, et sitat fra en stor dikter: «... kan hende det gjelder å redde vår jord».

Kjøp eller lån boka. La leselysten og oppdagergleden slå ut for fullt. Det kan trengs til neste omgang med Kapitalen.

Carl Sagan
Paradisets drager
Jb

ANMELDELSER

Den tredje bølgen

Den første bølgen var jordbruksrevolusjonen som starta for 10 000 år sia. Den andre bølgen var den industrielle revolusjonen som starta for 300 år sia. Den tredje bølgen er den nye teknologiske revolusjonen som nettopp har begynt, og som vil ha langt større virkninger enn de to foregående... Dette er utgangspunktet for Alvin Tofflers bok «The Third Wave».

DET REVOLUSJONÆRE PREMISSET

«Denne boka er bygd på det jeg kaller «det revolusjonære premisset». Den forutsetter at sjøl om de tiåra som kommer sannsynligvis vil bli fulle av omveltninger, uro og kanskje også omfattende voldshandlinger, så vil vi ikke tilintetgjøre oss sjøl. ... Kort sagt, i det følgende går jeg ut fra det premisset at det som er i ferd med å skje er intet mindre enn en global revolusjon...»

Toffler mener at grunnen til at politikere, økonomer og folk flest ennå ikke har skjønnet at en slik enorm omveltning er underveis er at de fortaper seg i detaljer, mens store ting skjer rundt oss. Datarevolusjonen har så vidt begynt å få fart på seg. Genetikerne har blitt i stand til å manipulere arvestoffene, slik at de kan lage nye arter. Kombinasjonen av optiske fibre og satelittkommunikasjon skaper helt andre forutsetninger for samkvem enn vi har drømt om. Forfatteren tar for seg

industri, landbruk, kommunikasjon, kontoret, men også familien, den tredje verden og de politiske systemene. Når det gjelder det politiske systemet, formulerer han følgende treffende bemerkning: *«Det er umulig å samtidig bli ramma av en revolusjon i energiforsyninga, en revolusjon i teknologien, en revolusjon i familien, en revolusjon i kjennsrollene og en verdensomspennende revolusjon i kommunikasjonssystemet uten at en også - før eller seinere - vil stå overfor en potensielt eksplosiv politisk revolusjon.»*

Vi er inne i en så omfattende revolusjonær forandring av måten å produsere på at det sakner sidestykke i menneskets historie. Tofflers sentrale poeng er at dette MÅ tvinge fram like revolusjonerende måter å organisere menneskesamfunnet på. Toffler presenterer seg som ex-marxist og markerer seg flere steder som kritisk til marxismen. Han er professor, tidligere medredaktør av «Fortune» og har diverse akademiske ærestitler. Han forteller også at han jobba noen år på gølv et i stålindustrien. Men det sier seg sjøl at det ikke er noen proletarisk revolusjonær som står fram med disse tankene. Det er imidlertid påfallende at stadig flere borgerlige framtidsforskere, vel og merke hvis de går seriøst inn for oppgaven, tvinges til å innse at dagens kapitalistiske sys-

tem ikke er liv laga. Foreløpig har det vært langt mer å hente av konkret framtidsretta kapitalismekritikk fra slike kilder enn fra marxistisk hold.

ENERGIREVOLUSJONEN

Den typen teknologi som vårt samfunn bygger på forutsetter et svært høyt forbruk av energityper som køl og olje, altså ikke-fornybare ressurser. Toffler sier at en sjelsagt kan diskutere hvor lenge dette kan fortsette, men at det ihvertfall er heva over tvil at disse ressursene tar slutt, «det er ingen som pumper olje tilbake i borehullene». Økologer har lenge pekt på at det også er miljømessig katastrofalt å satse på energi fra fossile brennstoffer i lang tid. Altså: vår energibasis er dømt til undergang, enten sånn eller slik. Dette sier også Toffler, og han går inn på noen av de nyvinningene som er underveis på energifronten. Og her er det verdt å merke seg at Toffler hører til dem som ser på kjernekrafta i sin nåværende form som et blindspor, et «annenbølge»-fenomen.

Den «tredje bølgen» energibasis er i ferd med å vokse fram. Solcelle-panelet, biogass, bølgekraft, varmevekslere, jordvarmeverk, vindkraft, kanskje også fusjonsreaktorer som lager energi av hydrogen slik det skjer på sola, alt dette er energiformer som det forskes seriøst i alt nå. Samtidig innføres det produk-

sjonsteknologi og kommunikasjonssystemer som krever langt mindre energi enn før.

I denne nye energibasisen ser Toffler et nytt håp for den tredje verden, fordi den lettere kan ta i bruk de nye varierte energiformene enn olje- og kolen energien. Toffler lanserer også en hypotese om at det kan bli mulig for den tredje verden å nå fram til et samfunn bygd på «tredje bølge»-teknologi uten å følge den europeiske tungindustri modellen. Fra hakka til computeren!

NY PRODUKSJONSTEKNOLOGI

Mikroprosessen, som først ble utvikla for noen få år sia er allerede på full fart inn i alt mulig fra vaskemaskiner og verktøymaskiner til skip, lagersystemer osv. osv. osv. Allerede dette åpner for uante muligheter. Toffler sier at mens det store ved den «andre bølgen» var masseproduksjonen, eksempel: samlebåndet, så er noe av det store med den «tredje bølgen» at det blir mulig å drive industriell produksjon i serier på 1. I forlengelsen av dette ser vi slutten på industrien slik vi kjenner den. Behovet for konsentrasjon av store mengder arbeidere under ett tak for å masseprodusere produkter erstattes av muligheten for desentralisert og høyt automatisert produksjon av produkter som er nøye tilpassa bruker.

Den teknologien som fin-

nes i laboratoriene i dag gjør det mulig å skape produksjonsautomater som brukeren kan styre. Eksempel: du vil ha et par sko, en video-skjerm viser deg utvalget i skotyper, farger, lær osv. mens et kamera tar mål av føttene dine. Når du har bestemt deg lager maskinen et par skreddersydde sko til deg som det ikke finnes akkurat maken til noe sted. Slike produksjonsmuligheter har fått Toffler til å skape ordet «the prosumer», satt sammen av orda for produsent og konsument. Toffler spår at «den tredje bølgen» vil skape «prosumer» av en ny type, der brukeren i høy grad knyttes til produksjonen og omvendt. Ved hjelp av ny teknologi kan produktet tilpasses direkte til behovet og veien om markedet blir overflødig.

KOMMUNIKASJON

Det organiserte postverket var et nødvendig produkt av den industrielle revolusjonen. Seinere fikk posten følge av telegraf og telefonen. I dag skjer noe liknende bare i enda større målestokk. Optiske fibre, laser, satellitter og mikroprosessorer er stikkord for en ny epoke i kommunikasjonen. De optiske fibrene er billige, de krever lite energi å produsere og å bruke, de frakter enormt mye mer informasjon enn tilsvarende kopplerledninger og kan tilpasses både telefon, TV, faksimilesending, overføring av data mellom databanker osv. Ved hjelp av satellitter kan informasjonen sendes videre over hele kloden og informasjonen kan bearbeides igjen av nye datamaskiner.

Med denne teknologien

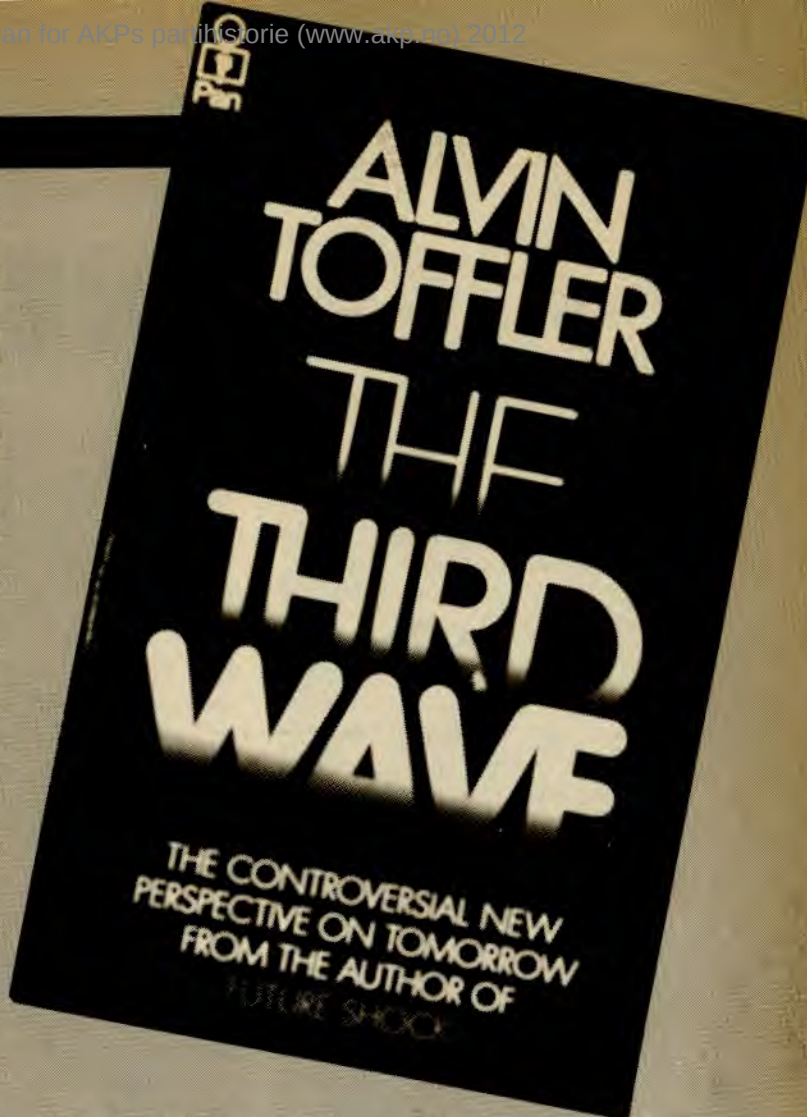
trenger du ikke en gang være på det stedet der du produserer. Dette får Toffler til å fabulere om et framtids-samfunn der produksjonen kommer tilbake til hjemmet.

Mon det. Det Toffler utvilsomt har rett i er at dette blir mulig. Samfunnet vil spare enorme ressurser hvis en stor del av befolkninga slutta med de daglige, energikrevende (og enerverende) arbeidsreisene hver bidige dag. Men vil produksjonen av den grunn skje i hjemmet? Kan det ikke tenkes lokale enheter som har både en bofunksjon, en produksjonsfunksjon og en mer generell sosial funksjon? Altså dataalderens «kommunistiske palasser», enheter som både Owen, Fourier og Engels drømte om, men som den nye teknologien gjør praktisk gjennomførbare.

MARXISMEN IRRELEVANT?

I Tofflers terminologi er både kapitalismen og sosialismen «annen-bølge»-samfunn. Begge bygger på «annen-bølge»-teknologi og er ute av stand til å møte utfordringene fra den «tredje bølgen». Derfor avviser han også marxismen og teorien om klassekampen. Riktignok mener Toffler at det vil bli store kamper, inkludert klassekamper, i tiåra som kommer. Men han mener at det sjiktet i samfunnet som bærer på en strategi for den «tredje bølgen» ikke er noen klasse, men et uensartet sjikt på tvers av klassene.

Tofflers kritikk av marxismen er ikke så drepende som han kanskje trur. Det er god marxisme å hevde at sosialismen har mange fellesstrekk med kapitalismen. Begge er klassesamfunn

bygd på samme type teknologi og dermed også med samme type arbeidsdeling. Sosialismens viktigste historiske misjon er å berede grunnen for overgangen til et helt annen slags samfunn, nemlig et samfunn der det ikke lenger finnes noe materielt grunnlag for klasseskiller. I sine mer poetiske passasjer skriver Marx om å være gjeter om morgenen og kritiker etter middag, uten noen sinne å bli verken gjeter eller kritiker. På Marx tid var dette bare en vakker drøm. Men med «tredje bølge»-teknologien blir det en svært nærliggende mulighet.

Alle de reelle innvendingene Toffler har mot sosialismen faller hvis en prøver dem mot kommunismen i

stedet. Og omvendt; kommunismen blir først mulig når teknologien gjør det mulig å legge industrialismens arbeidsdeling bak seg. Vi nærmer oss et samfunn der det blir mulig å produsere det meste av bruksverdiene med helt marginal innsats av menneskelig arbeid. I et slikt samfunn blir begreper som bytteverdi, lønnsarbeid, marked og kapital helt absurde. Det å styrte kapitalismen blir ikke bare moralsk ønskelig, det blir en historisk nødvendighet, dersom menneskesamfunnet skal kunne fortsette å eksistere. Og det er i den omveltninga, den revolusjonen, at klassekampen vil spille en avgjørende rolle.

Pål Steigan

«Er det da ikke tegn til vesentlig debatt?

Jo, Røde Fane, AKP's teoretiske tidsskrift, som vi leser med interesse — ikke fordi vi er enige i dets standpunkter eller teoretiske konklusjoner. Men vi kan ikke unngå å konstatere at tidsskriftet tar opp vesentlige temaer og har en vilje til å trenge inn i spørsmålene — som ikke er hverdagskost i pressens Karuselldyrkelse.»
Kjell Bækkelund

RØDE FANE TRENGER 400 ABONNENTER

☐ Ja, jeg tegner et årsabonnement til kr 145,-

Navn: .....

Adresse: .....

Postadresse: .....

Sendes Røde Fanes distribusjon, Boks 83 Bryn, Oslo 6.

NEDRUSTNING

Bernt Bull er sekretær for Arbeiderpartiets stortingsgruppe med særlig ansvar for Utenriks- og Konstitusjonskomiteen. Han har tidligere vært politisk sekretær for utenriksminister Knut Frydenlund. I 1982 var han sammen med Sverre Jervell redaktør for en bok med tittelen «Europa eller USA. Må Norge velge i 80-årene?».

Røde Fane: — Flere har i den siste tiden tatt til orde for å styrke det konvensjonelle forsvaret i Vest-Europa. Ser du på dette som en riktig strategi i forhold til Sovjet?

Bernt Bull: — General Rodgers sier at ved å styrke det konvensjonelle forsvaret, vil atomterskelen heves og dermed er det ikke nødvendig å gjøre noe med atomvåpnene. Jeg utelukker en strategi med økt vekt på å styrke det konvensjonelle forsvaret uten å gjøre noe med atomvåpnene. Men dersom det er mulig å komme bort fra strate-

gien om fleksibelt svar med førstebruk bør vi være klare for å gi det konvesjonelle forsvaret økt vekt.

Røde Fane: — Du har i boken «Europa eller USA» lagt stor vekt på at Øst-Europa bør løsrive seg fra sovjetisk dominans. Men samtidig kan det se ut som om du aksepterer unntakstilstanden i Polen. Betyr det at du ikke ser folkelige bevegelser som Solidaritet, som et redskap i kampen for å oppnå større nasjonal selvstendighet i Øst-Europa?

Bernt Bull: — Jeg tror ikke østeuropeerne kan oppnå demokratiet gjennom væpnet oppstand. Man vil ikke få en situasjon der russerne fullstendig mister kontrollen. Det holder ikke å være moralsk i fordømmelsen. Vi på venstresiden må på den ene siden ha kontakt med myndighetene, samtidig som vi har kontakt med opposisjonen. Jeg er uenig med dere hvis dere mener vi ikke skal ha kontakt med regimene. Noen har snakket om en finlandisering, uttrykket da brukt i positiv betydning, av Øst-Europa. Russerne kan ikke til evig tid styre med våpen. Men Solidaritets målsetting kan heller ikke nås ved konfrontasjon alene.

Røde Fane: — Rett etter unntakstilstanden besøkte en AP-delegasjon Polen. De hadde bl.a. samtaler med Jaruzelski. Etter hjemkomsten ble han karakterisert som en patriot. Var denne turen en tabbe?

Bernt Bull: — Også folk som har vært velvillige til Øst-Europa reagerte skeptisk ...

Røde Fane: — Euro-LO hadde vedtatt at slike kontakter ikke skulle finne sted. Det norske LO stemte riktignok mot, men vedtaket burde vel likevel vært fulgt?

Bernt Bull: — Dette er et spørsmål om tid, sted og form.

Røde Fane: — Ville du gjort det samme?

Bernt Bull: ... Kan ikke se bort fra

IKKE OPPRUSTNING

at jeg ville vært fristet til å høre hans (Jaruzelskis) vurderinger.

Røde Fane: — Hva er formålet med slike kontakter? Å holde åpen dialogen?

Bernt Bull: — Man er jo ikke kommet for å overlevere protestnoter. Men på den annen side må man jo være villige til å si det samme i slike møter som man sier hjemme.

Røde Fane: — I boka «Europa eller USA» snakker dere om Sovjets legitime sikkerhetsinteresser som man må ta hensyn til. Hva er den kvalitative forskjellen mellom dette og Strays uttalelser om USAs rett til å blande seg inn i Mellom-Amerika?

Bernt Bull: — Vi har aldri akseptert at russerne eller andre har rett til å gå inn i Ungarn eller Tsjekkoslovakia eller noe annet land. Vi har protestert mot alle politiske og militære aksjoner. Men hvordan kan vi likevel bruke et uttrykk som «legitime sikkerhetsinteresser»? På den ene siden har vi det moralske — på den andre siden har vi de maktpolitiske realitetene. Det betyr ikke at det er legalitet i militære aksjoner. Det er ikke det som ligger i det. Men Sovjet oppfatter Vesten som et område de må ha et forsvar i forhold til. Det er en realitet. Vi kan ikke få bort det med moralisme. Vi vil ikke at russerne skal føle at de blir truet. Det er tankegangen bak avspenningspolitikken. Vi legger hovedvekten på å komme videre i avspenningen.

Røde Fane: — Ville du bruke uttrykket «legitime sikkerhetsinteresser» om USA i Mellom-Amerika?

Bernt Bull: — Hvis du får militær opptrapping på Cuba berører dette USAs sikkerhetsinteresser. USA vil forholde seg maktpolitisk til det. Det er det som er virkeligheten. At et land har legitime sikkerhetsinteresser innebærer ikke noen rett til å intervenere. Men vi må forholde oss til det. Det gjør Nica-

«Jeg vil ikke ofre avspenningspolitikken på grunn av Afghanistan. Afghanistan beviser ikke nødvendigvis at Sovjet har ekspansive hensikter utover Jalta. Men hvis Jugoslavia blir hærtatt vil det være et spørsmål om man ikke måtte revurdere bildet av sovjetiske hensikter.»

Bernt Bull, sekretær i APs stortingsgruppe.

ragua. Vi aksepterer ikke presset mot dem, like lite som vi aksepterer presset mot Polen.

Røde Fane: — Willy Brandt tar til orde for å opprettholde avspenningspolitikken også etter Afghanistan og Polen. Hvor langt er dere villige til å gå?

Hva hvis det oppstår nye Afghanistan-situasjoner, f.eks. på Balkan?

Bernt Bull: — Hvis Jugoslavia blir okkupert vil man måtte revurdere de sovjetiske hensikter.

Røde Fane: — Hva er forskjellen mellom Afghanistan og Jugoslavia?

Bernt Bull: — Jeg vil ikke forlate avspenningspolitikken på grunn av Afghanistan. Afghanistan beviser ikke nødvendigvis at Sovjet har ekspansive hensikter i forhold til Jalta. Mitt utgangspunkt er at Sovjet ønsker status quo i Europa. Men avspenningspolitikk betyr jo ikke at man svekker forsvarsevnen. Nedbyggingen som eventuelt følger ved en avspenning må være gjensidig.

Røde Fane: — Du har tatt til orde for at økt samhandel med Øst-Europa har en avspenningseffekt. I den sammenheng har du foreslått at en eventuell gassledning fra Tromsflaket kunne legges gjennom Øst-Europa. Er det et seriøst forslag?

Bernt Bull: — Det skulle tjene som illustrasjon på hva gjensidig avhengighet betyr. Men det er ikke der markedet for gass er. Og ennå har vi ikke drivverdige funn.

Røde Fane: — Hva med joint-ventures i Barentshavet? Ville det få den samme effekten?

Bernt Bull: — Så lenge vi har uavklarte forhold i grå-sona er det lite sannsynlig med joint-ventures. I tilfellet bare på russisk sokkel.

Røde Fane: — Fører virkelig økt samhandel til avspenning?

Bernt Bull: — Man kan selvfølgelig stille det spørsmålet hvis man ser på den utstrakte handelen mellom nasjonene før den 1. verdenskrigen, men jeg tror det minsker krigsfaren i dag.

**VI NÅR MÅL-
SETTINGA PÅ
400 ABONNENTER**